©Documentul a fost pus la dispoziţie cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) şi al Institutului European din România (www.ier.ro). Permisiunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and the European Institute of Romania (www.ier.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
FOSTA SECŢIE A TREIA

CAUZA TĂTAR ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 67021/01)

Această versiune a fost rectificată în conformitate cu art. 81 din Regulamentul Curţii la 17 martie 2009

Hotărâre

Strasbourg

27 ianuarie 2009

Hotărârea poate suferi modificări de formă.

În cauza Tătar împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secţia a treia), reunită într-o cameră compusă din Boštjan M. Zupančič, *preşedinte*, Corneliu Bîrsan, Elisabet Fura-Sandström, Alvina Gyulumyan, Egbert Myjer, Ineta Ziemele, Isabelle Berro-Lefevre, *judecători*, şi Stanley Naismith, *grefier adjunct de secţie,*

după ce a deliberat în camera de consiliu, la 9 decembrie 2008,

pronunţă prezenta hotărâre, adoptată la aceeaşi dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea nr. 67021/02 îndreptată împotriva României prin care doi resortisanţi ai acestui stat, domnii Vasile Gheorghe Tătar şi Paul Tătar („reclamanţii"), au sesizat Curtea la 17 iulie 2000 în temeiul art. 34 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale („convenţia").

2. Reclamanţii, care beneficiază de asistenţă judiciară, sunt reprezentaţi de Diana Olivia Hatneanu, avocat în Bucureşti, Raluca Cojocaru Stăncescu, jurist la organizaţia neguvernamentală APADOR-CH, Stephen Fietta şi Ram Murali, avocaţi în Londra. Guvernul român („Guvernul") este reprezentat de agentul guvernamental, domnul Răzvan-Horaţiu Radu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.[1]

[1] Textul a fost rectificat la 17 martie 2009; anterior avea următoarea formulare: „Reclamanţii, care beneficiază de asistenţă judiciară, sunt reprezentaţi de Diana Olivia Hatneanu şi Raluca Cojocaru Stăncescu, avocaţi în

3. Reclamanţii susţin că procedeul tehnologic folosit de societatea S.C. *Aurul* Baia Mare S.A. reprezintă un pericol pentru viaţa acestora. De asemenea, aceştia reclamă pasivitatea autorităţilor faţă de această situaţie şi faţă de numeroasele plângeri formulate de primul reclamant.

4. Prin decizia din 5 iulie 2007, camera a declarat cererea admisibilă şi a considerat că ar fi oportună o şedinţă rezervată problemelor de fond (art. 54 § 3 din regulament).

5. Atât reclamanţii, cât şi Guvernul au depus observaţii scrise complementare (art. 59 § 1 din regulament). Fiecare dintre părţi a prezentat comentarii scrise cu privire la observaţiile celeilalte părţi.

6. La 23 octombrie 2007, la Strasbourg, a avut loc o şedinţă publică la Palatul Drepturilor Omului (art. 59 § 3 din regulament).

S-au prezentat:

– *pentru Guvern*

domnii R.-H. Radu, agent guvernamental, *consilier,*
H. Rogoveanu,
doamnele I. Ilie,
I. Popescu,
I. Chidu *consilieri;*

– *pentru reclamanţi*

domnii D.-O. Hatneanu,
S. Fietta, *consilieri,*

doamnele R. Stăncescu-Cojocaru,
R. Murali, *consilieri;*

domnul V.G. Tătar, *reclamant.*

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANŢELE CAUZEI

7. Reclamanţii, domnii Vasile Gheorghe Tătar şi Paul Tătar, tată şi fiu, sunt resortisanţi români născuţi în 1947 şi, respectiv, 1979. La momentul faptelor, aceştia locuiau în Baia Mare, într-un cartier de locuinţe situat în vecinătatea exploatării miniere aurifere aparţinând societăţii „*Aurul*" Baia Mare S.A., la 100 m de uzina de extracţie şi de iazul de decantare Săsar (25 hectare) şi la 8,5 km de celelalte iazuri de decantare. În 2005, cel de-al doilea reclamant a părăsit Baia Mare. În prezent, acesta locuieşte în Cluj-Napoca.

A. Activitatea societăţii „*Aurul*" Baia Mare S.A. şi contextul ecologic

8. S.C. *Aurul* Baia Mare S.A. (denumită în continuare „*Aurul*") este o societate pe acţiuni, înfiinţată la 4 aprilie 1996 şi deţinută de cinci societăţi: *Esmeralda Exploration Limited*, din Australia, *Regia Autonomă a Plumbului şi Zincului*, societate publică de gestionare a bunurilor de stat, şi alte trei societăţi române pe acţiuni, *Geomin S.A.*, *Institutul de cercetări şi proiectări miniere S.A.* şi *Uzina de utilaj minier şi reparaţii S.A*. Obiectul activităţii societăţii

---

Bucureşti, şi de Stephen Fietta şi Ram Murali, avocaţi în Londra. Guvernul român („Guvernul") este reprezentat de agentul guvernamental, domnul Răzvan-Horaţiu Radu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe."

Aurul îl reprezenta exploatarea minereurilor sterile neferoase. La 18 decembrie 2001, printr-o cesiune a activelor, societatea *Aurul* a fost înlocuită de o nouă societate, *Transgold S.A.* În ianuarie 2006, ca urmare a unei noi cesiuni, exploatarea minereurilor sterile neferoase i-a revenit unei noi societăţi comerciale, *S.C. Romaltyn Mining S.R.L.*

9. Conform unui studiu de impact asupra mediului realizat de Institutul de Cercetare din cadrul Ministerului Mediului în 1993, solul şi apele subterane din această regiune erau deja foarte poluate în 1990; cantitatea de pulberi industriale şi de dioxid de sulf (care stau la originea ploilor acide) conţinută în aer depăşea cu mult cantitatea admisă la nivel mondial; de asemenea, nivelul metalelor grele în sol depăşea pragurile admise; apele râurilor erau considerate degradate. Situaţia era identică în cazul apelor subterane. Un alt studiu de impact asupra mediului, realizat în 2001, a confirmat depăşirea pragurilor de poluare, în special în regiunea de exploatare a uzinei Săsar (poluarea solului, a aerului şi a apelor subterane şi de suprafaţă). Din punct de vedere climatic, regiunea respectivă este o regiune bogată în precipitaţii (aproximativ 900 mm/an, cu o medie anuală de 140 de zile cu ploi).

10. Un raport al Programului Naţiunilor Unite pentru Mediu/Biroul de Coordonare a Afacerilor Umanitare (UNEP/OCHA) realizat în martie 2000 în scopul identificării consecinţelor accidentului ecologic din ianuarie 2000 (a se vedea infra, pct. 21-29), descrie această regiune ca poluată urmare a unei activităţi industriale intense. Conform aceluiaşi raport, în cadrul unui studiu intitulat *„Concerns for Europe Tomorrow”*, Organizaţia Mondială a Sănătăţii („OMS”) a identificat Baia Mare ca un „punct fierbinte” în ceea ce priveşte poluarea.

B. Tehnologia de exploatare şi normele pentru gestionarea ecologică a industriei miniere

11. Exploatarea minereurilor în iazurile de decantare Săsar, Flotaţia Centrală şi Bozânta (aproximativ 15 milioane de tone) se baza pe o tehnologie nouă, denumită „cu circuit închis”, care, în principiu, trebuia să împiedice orice deversare a deşeurilor în mediul înconjurător. Înainte de tratarea în uzină, minereul trebuie depus într-unul dintre iazuri şi supus separării şi extracţiei prin dizolvare (prespălare) cu cianură de sodiu. În cele din urmă, minereul care rezultă din acest ultim proces trebuie să ajungă la uzina Săsar, pentru a fi supus procesului de extracţie. Conform autorilor unuia dintre studiile de impact asupra mediului, această tehnologie a fost deja folosită de societatea comercială australiană în Canada, în Africa de Sud, în Ghana şi în Australia.

12. În 1995, Agenţia australiană pentru protecţia mediului a adoptat o serie de standarde generale de gestiune ecologică a industriei miniere (*Best practice environmental management in mining*). Aceste standarde defineau normele care trebuiau respectate pentru gestionarea deşeurilor, alegerea locaţiei pentru desfăşurarea activităţii tehnologice, verificarea compatibilităţii sale cu terenul şi apa, desfăşurarea şi monitorizarea sa.

C. Studiul de impact asupra mediului realizat în 1993 (rezumat)

13. Acest studiu presupune o evaluare generală a impactului asupra mediului pe care îl are tehnologia folosită pentru tratarea minereurilor de aur în regiunea Baia Mare. Astfel cum subliniază autorii, acest studiu reprezenta o condiţie pentru obţinerea autorizaţiei de mediu. Conform concluziilor sale, documentaţia prezentată de societatea comercială australiană implicată în elaborarea şi punerea în aplicare a proiectului tehnologic nu era conformă standardelor legislative române. Punerea sa în conformitate cu standardele interne a fost încredinţată Institutului de Cercetări Miniere din Baia Mare.

14. La capitolul intitulat „Habitat şi peisaj”, se precizează că iazul de decantare şi uzina de extracţie Săsar se situează la 100 m de un drum naţional din vecinătatea unui cartier de locuinţe şi că Flotaţia Centrală este situată, înspre nord, aproape de o cale ferată, în vecinătatea locuinţelor din satul Tăuţii de Sus, şi înspre sud, în vecinătatea locuinţelor din Satul Nou. În ceea ce priveşte iazul de decantare Bozânta, acesta este situat la 5 km de oraşul Baia Mare şi la 500 m de satul Bozânta Mare.

15. În ceea ce priveşte nivelul de poluare deja existent, autorii studiului recunosc Baia Mare ca un oraş industrial poluat, ca urmare a unei activităţi industriale intense, în special în domeniul minier. Pentru autorii studiului, vechea uzină de extracţie Săsar reprezenta deja o sursă de poluare pentru aer şi sol şi afecta calitatea vieţii în oraşul Baia Mare.

16. Printre riscurile şi pericolele legate de folosirea tehnologiei în cauză, autorii studiului menţionează contaminarea apelor de suprafaţă şi a apelor subterane cu cianură de sodiu. Conform acestora, o astfel de contaminare se putea produce ca urmare a unui accident (de exemplu, surpare de teren) care să afecteze digurile iazurilor, a unei infiltrări de apă cianurată în fundul iazului sau a unor scurgeri de ape cianurate la momentul trecerii prin conducte.

17. Având în vedere proximitatea cu cartierul de locuinţe din Baia Mare, iazul Săsar era considerat ca o sursă potenţială de poluare fonică (din cauza funcţionării motoarelor diferitelor utilaje) şi atmosferică (din cauza aerosolilor care conţin cianură de sodiu şi a pulberilor, ambele având ca efect iritaţia căilor respiratorii). În funcţie de direcţia şi de intensitatea vântului, picăturile de apă cianurată se puteau îndrepta, conform studiului, către zonele locuite situate în vecinătatea exploatării şi puteau avea efecte dăunătoare pentru sănătatea umană.

18. Cu toate acestea, în cadrul analizei efectelor cianurii de sodiu asupra sănătăţii oamenilor, autorii studiului nu au identificat nici un risc de otrăvire, cu condiţia ca exploatarea să se desfăşoare conform standardelor şi fără nici un accident. S-au exprimat îndoieli cu privire la impactul acestei tehnologii asupra mediului, în special legate de imposibilitatea de a evalua amploarea noxelor generate de activitatea uzinei (aerosoli care conţin cianură de sodiu, praf, zgomot şi vibraţii). S-au exprimat îndoieli cu privire la contactul păsărilor migratoare cu apa iazurilor de decantare, care conţine cianură de sodiu. Acest lucru putea genera o mortalitate în masă.

19. Concluziile specialiştilor Institutului se bazează pe avantajele economice şi sociale menţionate şi pe faptul că, în municipiul Baia Mare – regiune prevăzută cu o vastă reţea rutieră care deservea deja alte activităţi industriale (industrie minieră şi de prelucrare a minereurilor neferoase) sau agricole şi unde densitatea populaţiei era ridicată – activitatea în cauză nu putea influenţa în „mod semnificativ caracteristicile actuale ale regiunii”.

D. Interesele şi avantajele economice şi ecologice atribuite proiectului

20. Conform specialiştilor care au realizat studiul de impact asupra mediului din 1993, investiţia societăţii australiene trebuia considerată oportună deoarece, conform estimărilor acestora, puteau fi extrase astfel 8 035 kilograme de aur şi 76 135 kilograme de argint, profitul statului român fiind estimat la 8,8 milioane de dolari americani („USD”). De asemenea, autorii studiului menţionau alte beneficii decât cele de ordin financiar, în special crearea a aproximativ 54 de noi locuri de muncă, formarea personalului cu privire la utilizarea unor metode moderne de lucru şi afluenţa de investitori în regiunea Baia Mare. Conform concluziilor aceluiaşi studiu, asanarea unei suprafeţe întinse de teren alocate depozitului de minereuri, şi anume cele 70 de hectare ocupate de iazurile Săsar şi Flotaţia Centrală, precum şi transferul acestor minereuri în afara oraşului Baia Mare reprezentau principalele avantaje ecologice ale acestui proiect industrial. Autorii studiului considerau drept un alt avantaj durata

de viaţă limitată a proiectului (2 ani şi jumătate pentru iazul Săsar şi 7 ani şi jumătate pentru uzina de extracţie Săsar, precum şi pentru noul iaz Bozânta).

E. Accesul la **informaţie şi participarea publicului la procesul decizional prealabil emiterii autorizaţiei de mediu**

21. Autorizaţia pentru reconstrucţia iazurilor Săsar şi Bozânta a fost acordată la 23 aprilie 1997. La 30 decembrie 1998, Ministerul Muncii şi Ministerul Sănătăţii au autorizat societatea *Aurul* să utilizeze cianura de sodiu, precum şi alte substanţe chimice în procesul tehnologic de extracţie. La 3 iunie 1999, a fost publicată în *Monitorul Oficial* o hotărâre de Guvern prin care se acorda o licenţă de concesiune pentru exploatarea iazurilor de decantare Săsar şi Flotaţia Centrală (care reprezentau o suprafaţă totală de 71,4 hectare) în favoarea societăţii *Aurul.* În conformitate cu art. 16 din licenţa de exploatare, titularul era obligat să protejeze mediul printr-o serie de măsuri precum utilizarea unei tehnologii corespunzătoare pentru protecţia apelor, epurarea apelor uzate, utilizarea unui procedeu tehnologic care să nu genereze noxe sau acid cianhidric etc.

22. La 4 februarie 1999, societatea *Aurul* a anunţat, într-un ziar local, existenţa unei cereri de autorizaţie de mediu formulate privind iazurile Bozânta şi Săsar, precum şi uzina de extracţie. Din raportul de expertiză tehnică efectuat la 15 iunie 2001, la cererea Poliţiei Maramureş, rezultă că activitatea efectivă de exploatare a început după 11 iunie 1999, iar capacitatea de producţie era deja depăşită cu 75% spre sfârşitul anului. Guvernul a depus la dosar o copie a acestui raport. La 23 august 1999, Primăria municipiului Baia Mare a autorizat funcţionarea exploatării sub rezerva obţinerii unei autorizaţii de mediu. Această din urmă autorizaţie a fost emisă la 21 decembrie 1999. Data menţionată marchează momentul în care societatea *Aurul* şi-a început în mod oficial activitatea de exploatare.

23. În urma audierii în faţa Curţii, Guvernul a depus la dosar o copie a celor două procese-verbale (parţial ilizibile), redactate la 24 noiembrie 1999 şi 3 decembrie 1999, privind dezbaterea publică referitoare la autorizaţia de mediu. Primul proces-verbal nu menţionează autorul şi nu prezintă nici o semnătură. Rezultă din conţinutul său că zece persoane au participat la dezbatere şi că cel puţin cinci dintre acestea au adresat întrebări legate de pericolul pe care îl reprezintă folosirea tehnologiei în cauză pentru mediu, precum şi pentru sănătatea acestora. Nu reiese din dosar că organizatorii au răspuns acestor întrebări.

24. Se pare că cel de-al doilea proces-verbal a fost redactat de un reprezentant al Autorităţii pentru Protecţia Mediului, dar acesta nu prezintă nici o semnătură şi nici o ştampilă a instituţiei în cauză. Reiese că unsprezece persoane au adresat diferite întrebări, în special privind calitatea apei în cazul autorizării activităţii industriale menţionate. Participanţii V.S. şi P.A. şi-au exprimat îngrijorarea cu privire la efectele acestei activităţi asupra florei şi faunei. În cele din urmă, o altă întrebare se referea la existenţa unui studiu de impact asupra mediului. Reiese din copia procesului-verbal că reprezentantul Autorităţii pentru Protecţia Mediului i-a asigurat pe participanţi că nu există nici un indiciu care să conducă la presupunerea existenţei în atmosferă a unor pulberi în suspensie. Cu această ocazie, nu a fost prezentat nici un studiu de impact asupra mediului.

F. Accidentul e**cologic din 30 ianuarie 2000, consecinţele şi cauzele sale**

25. La 30 ianuarie 2000, o mare cantitate de apă poluată (estimată la aproape 100 000 mc) care conţinea, printre altele, cianură de sodiu a fost deversată în râul Săsar, apoi în râurile Lăpuş şi Someş. Apa poluată din Someş a fost deversată în râul Tisa. Deplasându-se cu o viteză de 2,1-2,4 km/h, aceasta a traversat graniţa dintre România şi Ungaria (la Tszalok), a

trecut pe lângă Szolnok, a traversat graniţa dintre România şi Serbia şi Muntenegru, aproape de Belgrad, şi a intrat din nou pe teritoriul României, la Porţile de Fier, pentru a se deversa ulterior în Dunăre. În 14 zile, apa poluată a parcurs 800 km. În cele din urmă, aceasta s-a deversat în Marea Neagră, prin Delta Dunării.

26. Conform raportului UNEP/OCHA, concentraţia de cianură de sodiu din aceste ape industriale era de aproximativ 400 mg/l, dintre care 120 mg/l reprezentau cianuri libere. Cantitatea de cianuri emanate era estimată între 50 şi 100 tone, la care se adăugau metalele grele eliberate. În zona de exploatare a iazurilor aparţinând societăţii *Aurul*, se înregistra o concentraţie ridicată de cianuri libere (între 66 mg/l şi 81 mg/l), precum şi de zinc, cupru, fier şi magneziu. În afară de concentraţiile de cianură de sodiu înregistrate în Ungaria şi în Serbia şi Muntenegru, echipa Naţiunilor Unite a detectat o anumită concentraţie de cianură în Delta Dunării (la Cheatal Izmail, o concentraţie de 0,058 mg/l).

27. Conform raportului Task Force Baia Mare, realizat în decembrie 2000 la cererea comisarului pentru mediu al Uniunii Europene, minele abandonate reprezintă un risc real şi important pentru sănătatea oamenilor, în special pentru populaţiile care trăiesc în vecinătatea acestora (a se vedea infra, pct. 21 şi urm.). Conform susţinerilor delegaţiei care a realizat acest studiu, în principiu, statele trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a asigura protecţia adecvată a mediului în această situaţie (supraveghere, închidere şi reparaţii imediate). Un comunicat de presă ataşat acestui raport de studiu includea exploatarea societăţii *Aurul* în categoria activităţilor miniere „cu risc ridicat”.

28. Conform concluziilor raportului Task Force, nu au existat probe directe ale consecinţelor asupra sănătăţii populaţiei. Conform estimărilor efectuate de către autorii raportului, aproximativ 1 000 de tone de peşte au fost otrăvite în râurile Lăpuş, Tisa şi Someş. Ungaria a suportat importante pagube în domeniul piscicol. 1 240 de tone de peşte au fost otrăvite: în principal crap, dar şi specii protejate pe cale de dispariţie, precum somonul de Dunăre, sau anumite specii de sturioni. Conform concluziilor din raport, alte trei specii de peşti au fost eliminate în totalitate. Anumite specii de organisme vii, precum planctonurile, au fost otrăvite şi au dispărut în totalitate. Altele, precum moluştele, au dispărut parţial. Vidrele s-au numărat, de asemenea, printre victimele accidentului.

29. Acest accident ecologic a afectat, de asemenea, Serbia şi Muntenegru, dar, conform autorilor raportului Task Force, într-o mai mică măsură în ceea ce priveşte efectele directe asupra mediului. Examenele de laborator au evidenţiat o otrăvire parţială a anumitor specii de peşti.

30. De asemenea, raportul Task Force indică o contaminare a izvoarelor în regiunea Bozânta Mare, dar precizează faptul că autorităţile le-au furnizat locuitorilor apă potabilă. Conform raportului, există în continuare o incertitudine cu privire la efectele pe termen lung ale accidentului, din cauza dispersării cianurii de sodiu (care nu este totuşi bioacumulabilă), precum şi a metalelor grele depuse în sol în urma accidentului. De asemenea, autorii raportului Organizaţiei Naţiunilor Unite au indicat faptul că, în regiunea satului Bozânta Mare, poluarea generată de activităţile miniere ar putea avea un impact important, pe termen lung, asupra sănătăţii populaţiei, ca urmare a unei expuneri excesive la cianuri şi metale grele.

31. Principalele efecte socio-economice imediate ale accidentului s-au manifestat în principal pe piaţa forţei de muncă (în special în ceea ce priveşte angajaţii societăţii *Aurul* şi ai societăţilor contractante), în domeniul piscicol (în special în Ungaria, ca urmare a diminuării numărului licenţelor de pescuit), în domeniul turismului (ca urmare a mediatizării accidentului). Operaţiunile pe care autorităţile au fost obligate să le întreprindă (transportul peştilor morţi, distribuirea de apă potabilă, monitorizarea consecinţelor şi cercetări) au generat, la rândul lor, costuri imediate.

32. În ceea ce priveşte cauzele accidentului, autorii raportului Task Force au identificat trei dintre acestea. O primă cauză a fost folosirea unei tehnologii de extragere a aurului bazată pe un proiect inadecvat de construcţie a iazurilor de decantare. Principala critică se referea la absenţa unui sistem de deversare în caz de urgenţă. O a doua cauză a fost autorizarea planurilor de construcţie inadecvate şi neadaptate la condiţiile climatice specifice ale regiunii. Aceeaşi concluzie este reluată de raportul UNEP/OCHA, care evidenţiază existenţa, contrară principiului de bază al tehnologiei „circuit închis", a două „deschideri" în iazuri. Conform autorilor raportului, aceasta ar permite eliberarea necontrolată a unor cantităţi de cianură de sodiu în aer sau în apele subterane. În cele din urmă, o a treia cauză a reprezintă monitorizarea defectuoasă a amenajării iazurilor, a funcţionării tehnologiei folosite şi a întreţinerii instalaţiilor. Conform autorilor raportului, factorul meteorologic este doar parţial responsabil de producerea accidentului, iar condiţiile meteorologice erau nefavorabile, dar nu excepţionale. Monitorizarea operaţiunilor, în special controlul nivelului de apă în iazuri, a fost efectuată de către angajaţii societăţii *Aurul*, care s-au limitat la o supraveghere vizuală.

G. Recomandări de bună practică

33. Ca urmare a acestui accident ecologic, au fost organizate mai multe seminarii şi conferinţe internaţionale având ca obiect riscurile pe care activitatea de extracţie a minereurilor neferoase le poate presupune pentru sănătatea oamenilor, precum şi pentru mediu. De asemenea, începând cu mai 2000, au fost realizate, la iniţiativa UNEP, o serie de studii şi de rapoarte ştiinţifice care analizează consecinţele accidentului de la Baia Mare din 30 ianuarie 2000. Unul dintre aceste studii, realizat la 25 mai 2000 de către École des Mines din Paris, a pus bazele creării unui cod care reuneşte principiile generale ale gestionării activităţilor care presupun folosirea cianurii de sodiu. În mai 2002, ca urmare a aceleiaşi iniţiative a UNEP, a fost creată o codificare internaţională de gestionare a cianurii, care se referă exclusiv la gestionarea securizată a cianurii produse, transportate şi folosite pentru recuperarea aurului în reziduurile cianurării şi în produsele din extracţia prin dizolvare. De asemenea, acest instrument defineşte obligaţiile legate de garanţiile financiare, de prevenirea accidentelor, de ajutoarele de urgenţă, de formare, de comunicarea informaţiilor, de implicarea părţilor interesate şi de procedurile de verificare a conformităţii.

34. La 24 septembrie 2007, Guvernul a depus la dosarul cererii mai multe documente pentru şedinţa din 23 octombrie 2007. Este vorba de aproximativ 2 000 de pagini de documente, majoritatea făcând parte dintr-un dosar penal (nr. 139/P/2002) având ca obiect ancheta privind accidentul ecologic din ianuarie 2000: studii de impact asupra mediului, ordonanţe emise de diferite parchete, declaraţii ale martorilor, procese-verbale referitoare la începutul activităţii societăţii *Aurul*, copie a raportului Task Force, comunicări între autorităţile române şi cele maghiare, copii ale studiilor de impact realizate de o societate românească pe acţiuni, CAST SA.

H. Litigiul privind activitatea uzinei „*Aurul*" Baia Mare SA

a) Plângerile administrative

35. În urma accidentului ecologic din 2000, primul reclamant a sesizat autorităţi administrative (Ministerul Mediului, Primăria municipiului Baia Mare, Delegaţia Comisiei Europene în România, Cabinetul Primului-ministru, Preşedintele României, Prefectura Maramureş) cu mai multe plângeri privind riscul la care acesta şi familia acestuia erau expuşi ca urmare a folosirii de către societatea *Aurul* (o parte a activităţii acesteia desfăşurându-se în vecinătatea domiciliului lor) a unui procedeu tehnologic bazat pe folosirea cianurii de sodiu.

36. În plângerile sale, acesta le solicita autorităţilor să efectueze o investigaţie în scopul verificării conformităţii activităţii în cauză cu normele legale şi a deţinerii de către societatea *Aurul* a unei licenţe de exploatare valide.

37. Prin scrisoarea din 5 martie 2002, Consiliul Judeţean Maramureş l-a informat pe primul reclamant de faptul că societatea *Transgold* nu obţinuse încă licenţa de exploatare.

38. La 1 aprilie 2002, reprezentanţii Ministerului Mediului i-au răspuns că societatea *Transgold* funcţiona în temeiul unei licenţe de exploatare legale.

39. La 29 aprilie 2002, Primăria municipiului Baia Mare i-a trimis acestei ultime societăţi o scrisoare prin care îi solicita să efectueze demersurile necesare pentru obţinerea unei licenţe de exploatare.

40. La 26 septembrie 2003, Garda de Mediu l-a informat pe primul reclamant de faptul că procedeul tehnologic folosit de societate a evoluat considerabil şi că, în ceea ce priveşte protecţia mediului, exploatarea se desfăşura în deplină siguranţă.

41. Prin scrisoarea din 27 noiembrie 2003, Ministerul Mediului l-a informat pe primul reclamant că activităţile societăţii *Transgold* nu reprezentau nici un pericol pentru sănătatea publică şi că tehnologia respectivă era folosită şi în alte state.

b) Plângerile penale

42. În 2000, primul reclamant a depus plângeri penale împotriva membrilor conducerii uzinei la Parchetul de pe lângă Judecătoria Baia Mare, la Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureş, la Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie şi la Ministerul Justiţiei.

43. Acesta denunţa atât pericolul pe care tehnologia în litigiu îl reprezenta pentru sănătatea locuitorilor oraşului Baia Mare, cât şi riscurile pentru mediu şi agravarea stării de sănătate a fiului său, care suferea de astm.

44. La 5 decembrie 2000, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie l-a informat pe primul reclamant că plângerea acestuia a fost trimisă Parchetului de pe lângă Tribunalul Maramureş pentru a fi instrumentată.

45. Prin scrisoarea din 20 decembrie 2000, după ce a solicitat informaţii de la Ministerul Mediului, Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureş i-a trimis primului reclamant o copie a răspunsului primit. Conform informaţiilor prezentate de Ministerul Mediului la 18 decembrie 2000, nu exista nici un risc de poluare legat de procedeul tehnologic folosit de societate.

46. La 9 februarie 2001, Ministerul Justiţiei l-a informat pe primul reclamant că plângerea acestuia a fost trimisă Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie pentru a fi instrumentată.

47. Prin ordonanţa din 20 noiembrie 2001, Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureş nu s-a pronunţat cu privire la accidentul din 30 ianuarie 2000 pe motiv că faptele invocate de primul reclamant nu reprezentau infracţiuni în sensul Codului penal român.

48. La 22 februarie, 11 martie şi 28 martie 2002, Curtea Supremă de Justiţie s-a declarat necompetentă în speţă şi a respins plângerea primului reclamant.

49. Prin ordonanţele din 6 şi 8 martie 2002, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie a trimis plângerea primului reclamant în faţa Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Cluj pentru instrumentare.

50. O nouă plângere introdusă în 2005 de primul reclamant şi prin care se denunţa pericolul pe care activitatea tehnologică în cauză îl reprezenta pentru sănătatea şi viaţa populaţiei a făcut obiectul unui dosar penal (67/III/2005). Nici o ordonanţă nu a fost emisă cu privire la această plângere.

c) Dosarul penal nr. 139/P/2002

51. La 22 februarie 2000, Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureş a deschis din oficiu o anchetă în cazul unei poluări accidentale [art. 85 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 137/1995]. Această anchetă îi viza pe membrii consiliului de administraţie ai societăţii *Aurul.* La 25 iulie 2002, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie a infirmat rezoluţia de neîncepere a urmăririi penale din 3 decembrie 2001 şi a ordonat Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Cluj să reexamineze cauza.

52. La 12 decembrie 2002, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Cluj a reţinut forţa majoră determinată de condiţiile meteorologice nefavorabile (creşterea bruscă a temperaturii, urmată de o ploaie puternică) şi a emis o rezoluţie de neîncepere a urmăririi penale faţă de M.N.N. (director al societăţii *Aurul S.A.*).

53. La 29 ianuarie 2003, Procurorul şef al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie a infirmat această ultimă rezoluţie şi a solicitat Parchetului reluarea urmăririi penale.

I. Studiul de impact asupra mediului realizat în 2001 (rezumat)

54. Un al doilea studiu de impact asupra mediului a fost realizat în 2001, la cererea societăţii *Aurul*, de către Centrul de Mediu şi Sănătate Cluj, Institutul de Sănătate Publică Bucureşti, Institutul de Cercetare - Dezvoltare pentru Ecologie Industrială Bucureşti şi Biroul de Medicină şi Mediu din Cluj-Napoca. În ceea ce priveşte impactul pe care cianura de sodiu îl poate avea asupra sănătăţii oamenilor, autorii acestui studiu indică faptul că prezenţa acesteia în organismul uman duce la afecţiuni ale sistemelor cardiovascular şi nervos central; intoxicarea cu cianură de sodiu provoacă stare de comă, convulsii şi aritmie cardiacă. Expunerea la cianură poate provoca şi tulburări neurologice şi hipotiroidie. De asemenea, se precizează faptul că expunerea excesivă a aparatului respirator la cianura de sodiu poate avea efecte negative asupra sănătăţii (astm profesional şi pneumopatii) şi că expunerea la cantităţi însemnate de izocianat şi infecţiile căilor respiratorii superioare reprezintă factori care favorizează apariţia astmului. Conform concluziilor raportului, expunerea la o cantitate de 0,020 ppm de izocianat este suficientă pentru a afecta aparatul respirator.

55. Făcând referire la activitatea specifică a societăţii *Aurul*, după o analiză în detaliu a procedeului tehnologic, studiul a identificat câteva riscuri potenţiale pentru sănătatea oamenilor şi pentru ecosistem. Un risc eventual se referea la „transportul" aerosolilor conţinând cianură de sodiu către zonele locuite. În ceea ce priveşte apele subterane, raportul stabilea o poluare excesivă, în special în vecinătatea iazurilor de decantare Săsar şi Bozânta, din cauza prezenţei plumbului. Se constata o depăşire a pragului limită de poluare cu cianură de sodiu în apele subterane. În ceea ce priveşte poluarea solului din vecinătatea uzinei Săsar, raportul menţiona o „depăşire a concentraţiilor maxime admise". În ceea ce priveşte expunerea la plumb a copiilor cu vârsta cuprinsă între 0 şi 7 ani care locuiau în vecinătatea uzinei Săsar, a iazurilor Săsar şi Bozânta şi a satelor Buşag şi Merişor, concentraţiile depăşeau limitele admise la nivel mondial.

56. Cu toate acestea, conform aceluiaşi studiu, expunerea populaţiei la cianura din sol nu putea influenţa prevalenţa afecţiunilor căilor respiratorii. În ceea ce priveşte nivelul pulberilor industriale, acesta nu putea agrava starea de sănătate a populaţiei din vecinătatea exploatărilor industriale menţionate anterior. Aceleaşi concluzii erau formulate cu privire la concentraţiile de cadmiu şi arseniu.

57. De asemenea, studiul includea o listă de control privind impactul activităţii industriale în cauză asupra stării de sănătate a populaţiei. Printre riscurile de exploatare, aceasta nu excludea producerea de accidente ale căror efecte negative nu puteau fi atenuate prin măsurile obişnuite de protecţie. Conform răspunsurilor oferite de autorii raportului, activitatea în cauză se desfăşura într-o importantă zonă locuită. În ceea ce priveşte condiţiile meteorologice,

autorii raportului descriau amplasarea activităţii în litigiu într-o zonă afectată de condiţii meteorologice nefavorabile (schimbări bruşte de temperatură, ceaţă, vânturi).

58. O evaluare a stării de sănătate a copiilor din regiunea exploatărilor industriale din Baia Mare, inclusă în raportul menţionat anterior, confirma creşterea numărului afecţiunilor căilor respiratorii pentru perioada 1995-1999.

59. Cu toate acestea, conform aceluiaşi studiu, ca urmare a unor plângeri privind agravarea stării de sănătate a unei părţi a populaţiei, considerată ca rezultat al funcţionării tehnologiei respective în vecinătatea locuinţelor, autorităţile medicale au efectuat analize medicale pe nouă copii şi trei adulţi. Acestea au arătat valori normale, cu excepţia nivelului de plumb, care era destul de ridicat.

60. Studiul concluziona că cercetările astfel efectuate nu au evidenţiat nici un efect semnificativ cu privire la starea de sănătate a populaţiei care trăia în vecinătatea exploatării în cauză. Cu toate acestea, studiul semnala persistenţa afecţiunilor aparatului respirator, în special începând cu anul 1999. Acesta adăuga că existenţa iazurilor de decantare, precum şi exploatarea acestora puteau reprezenta un risc pentru sănătatea populaţiei care trăia în vecinătate, precum şi pentru faună. Pentru a preveni efectele nocive asupra stării de sănătate a populaţiei din această regiune, autorii studiului au formulat o serie de recomandări adresate autorităţilor.

61. În cele din urmă, studiul indica faptul că nu a putut fi identificată nici o influenţă majoră a tehnologiei în litigiu asupra stării de sănătate a angajaţilor uzinei din Baia Mare. Totuşi, acesta preciza că s-a observat o iritaţie a căilor respiratorii superioare la mai mulţi angajaţi.

J. Alte studii de impact asupra mediului (rezumat)

62. Au fost realizate alte opt studii de impact asupra mediului, la date neprecizate, la cererea societăţii *Aurul*, de către o societate specializată, CAST SA. Aceste studii reafirmă existenţa unei poluări intense a solului şi a apelor şi indică posibilitatea deplasării vaporilor conţinând cianură către zonele de vegetaţie situate în vecinătatea iazurilor. Totuşi, acestea concluzionează că nu există riscuri de poluare a solului legate de activitatea societăţii *Aurul*. În schimb, acestea atrag atenţia responsabililor societăţii *Aurul* asupra necesităţii de a efectua lucrări de reparare a conductelor de transport.

63. Un studiu realizat în 2004 de Ministerul Mediului din România cu privire la calitatea apelor subterane precizează că, în locaţiile exploatării, nivelul cianurii depăşeşte nivelul admis. Alte metale depăşesc de câteva ori nivelul admis: zincul de cincisprezece ori şi cuprul de o sută de ori.

K. Autorizaţia de mediu

64. La 18 decembrie 2001, Agenţia naţională pentru resurse minerale a redactat un act adiţional la licenţa iniţială (a se vedea supra, pct. 15), prin care se modifica numele titularului licenţei de concesiune, care devenea S.C. Transgold S.A.

65. Ministerul Mediului a emis trei autorizaţii de mediu în favoarea acestei ultime societăţi. O primă autorizaţie, emisă la 8 august 2002, viza iazul de decantare Săsar. De asemenea, aceasta autoriza un depozit de sterile şi exploatarea iazului şi a construcţiilor aferente. Cea de-a doua, emisă în aceeaşi zi, viza uzina de extragere a metalelor preţioase, însărcinată cu extragerea şi prelucrarea minereurilor neferoase (cu excepţia minereurilor radioactive). O a treia autorizaţie, emisă la 12 august 2002, viza transportul minereurilor între uzină şi iazul de decantare Săsar.

L. Cianura de sodiu şi sănătatea umană

66. Toxicitatea cianurii de sodiu este atestată prin documente oficiale. Această substanţă reacţionează violent la contactul cu oxidanţii puternici precum nitraţii şi cloraţii, existând riscuri de incendiu şi de explozie. Substanţa se descompune în prezenţa aerului, a umidităţii şi a dioxidului de carbon, rezultând un gaz foarte toxic şi inflamabil (cianura de hidrogen). Aceasta poate fi absorbită de organism prin inhalare, prin piele şi ochi, precum şi prin ingerare. Substanţa poate fi periculoasă pentru mediu. Trebuie acordată o atenţie deosebită peştilor. Se recomandă insistent să se evite contaminarea mediului cu acest produs, din cauza persistenţei sale.

67. Conform unui studiu intitulat „*Hydrogen Cyanide and Cyanides*: *Human Health Aspects*", realizat în 2004 de OMS, nu există informaţii privind eventualele efecte nocive ale cianurii de sodiu asupra sănătăţii umane, cu excepţia toxicităţii sale ridicate. Un experiment efectuat pe şobolani a arătat lipsa de efecte nocive ale inhalării substanţei (a se vedea pct. 6 din raport). Exploatările miniere care folosesc cianura de sodiu reprezintă una dintre sursele cianurii prezente în atmosferă. Conform aceluiaşi studiu, nu există riscuri de apariţie a cancerului legate de cianura de sodiu şi doar dozele cu o concentraţie foarte ridicată pot avea efecte nocive pentru femeile însărcinate. În cele din urmă, nu există suficiente informaţii pentru a stabili un raport doză-efect în cazurile de intoxicare cronică cu cianură de sodiu. O copie raportului în cauză a fost depusă la dosar de către reclamanţi.

68. Conform concluziilor unui alt studiu ştiinţific realizat în iulie 2006 de Agenţia americană pentru Substanţe Toxice („ATSDR"), cianura poate fi asimilată de către organismul uman prin expunerea căilor respiratorii la aer conţinând cianură de sodiu. Un alt studiu invocat de reclamanţi, realizat de către un grup consultativ în ceea ce priveşte standardele privind calitatea aerului, care funcţionează sub egida Guvernului Regatului Unit („EPAQS"), afirmă că expunerea la cianuri provoacă, printre altele, dificultăţi respiratorii. Conform autorilor acestui studiu, cianura de hidrogen este o substanţă care produce iritaţii ale căilor respiratorii. De aceea, una dintre recomandările în caz de tratament al astmului este de a evita contactul cu cianurile. Cu toate acestea, conform aceluiaşi raport, chiar dacă expunerea la un nivel ridicat al substanţelor cu efect iritant poate provoca astm, informaţiile privind dozele necesare pentru a provoca diverse afecţiuni ale căilor respiratorii sunt insuficiente. Copii ale acestor două studii au fost depuse la dosar de către reclamanţi.

69. Conform guvernului pârât, studiul realizat în anul 2001 demonstrează absenţa unei legături de cauzalitate între folosirea cianurii de sodiu şi afecţiunile aparatului respirator, în special astm. În ciuda caracterului ipotetic al rezultatelor studiului realizat în 1993, o activitate de monitorizare desfăşurată de Ministerul Mediului în perioada 2001-2005 a evidenţiat o absenţă totală a cianurilor de sodiu. Guvernul afirmă că cianura de sodiu este un produs utilizat în multe alte domenii ale industriei, fără ca acest lucru să reprezinte un risc pentru sănătatea populaţiei care vine în contact cu această substanţă.

M. Starea de sănătate a celui de-al doilea reclamant

70. Al doilea reclamant a prezentat primele simptome de astm în 1996. Conform reclamanţilor, această afecţiune s-a agravat în 2001, ca urmare a poluării generate de societatea *Aurul.* Persoanele interesate au depus la dosar un certificat medical din 21 noiembrie 2001 care confirmă un astm moderat persistent. De asemenea, autorul acestui certificat, Dr. D.M., i-a recomandat celui de-al doilea reclamant să renunţe la fumat. La 18 iunie 2002, un al treilea certificat medical a confirmat existenţa respectivei afecţiuni şi l-a

declarat pe cel de-al doilea reclamant inapt pentru îndeplinirea serviciului militar obligatoriu. La 14 august 2007, a fost reconfirmată afecţiunea celui de-al doilea reclamant (astm moderat persistent). O copie a certificatelor medicale a fost depusă la dosar.

II. DREPTUL ŞI PRACTICA INTERNĂ ŞI INTERNAŢIONALĂ RELEVANTĂ

A. Dreptul şi practica internă relevantă

a) Constituţia prevede:

Art. 35
„1) Statul recunoaşte dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos şi echilibrat ecologic.
2) Statul asigură cadrul legislativ pentru exercitarea acestui drept.
3) Persoanele fizice şi juridice au îndatorirea de a proteja şi a ameliora mediul înconjurător.
[...]”

b) Legea nr. 137/1995 privind protecţia mediului din 29 decembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial, prima parte, nr. 70, din 17 februarie 2000, astfel cum a fost redactată la momentul faptelor, se citeşte după cum urmează:

Art. 5
„Statul recunoaşte tuturor persoanelor dreptul la un mediu sănătos, garantând în acest scop:
a) accesul la informaţiile privind calitatea mediului;
b) dreptul de a se asocia în organizaţii de apărare a calităţii mediului; [...]
d) dreptul de a se adresa, direct sau prin intermediul unor asociaţii, autorităţilor administrative sau judecătoreşti în vederea prevenirii sau în cazul producerii unui prejudiciu direct sau indirect;
e) dreptul la despăgubire pentru prejudiciul suferit.”

Art. 6
„Protecţia mediului constituie o obligaţie a autorităţilor administraţiei publice centrale şi locale, precum şi a tuturor persoanelor fizice şi juridice.”

Art. 7
„Responsabilitatea privind protecţia mediului revine autorităţii centrale pentru protecţia mediului şi agenţiilor sale teritoriale. [...]”

Art. 9
„Acordul sau autorizaţia de mediu nu se emite în cazul în care nici o variantă de proiect sau program pentru conformare nu prevede eliminarea efectelor negative asupra mediului.”

Art. 10
„[...] Acordul sau autorizaţia de mediu se suspendă pentru neconformare cu prevederile precizate în acestea, după o somaţie prealabilă, cu termen, şi se menţine până la eliminarea cauzelor care au determinat suspendarea, dar nu mai mult de 6 luni. Autorităţile pentru protecţia mediului dispun, după expirarea termenului de suspendare, oprirea execuţiei proiectului sau încetarea activităţii. [...]”

Art. 81
„Răspunderea pentru prejudiciu are caracter obiectiv [...]. În cazul pluralităţii autorilor, răspunderea este solidară. [...]”

Art. 85
„Constituie infracţiuni faptele menţionate mai jos şi se pedepsesc astfel:
1. Cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă de la 250.000 lei la 1.500.000 lei, dacă acestea au fost de natură să pună în pericol viaţa ori sănătatea umană, animală sau vegetală:
[...]
c) provocarea de poluare accidentală, datorită nesupravegherii executării lucrărilor noi, funcţionării instalaţiilor, echipamentelor tehnologice şi de tratare şi neutralizare, menţionate în prevederile acordului şi/sau autorizaţiei de mediu [...].”

Art. 86

„Constatarea şi cercetarea infracţiunilor se fac din oficiu de către organele de urmărire penală, conform competenţei legale."

c) O procedură de reglementare a activităţilor economice şi sociale cu impact asupra mediului înconjurător, elaborată în conformitate cu Legea nr. 137/1995 privind protecţia mediului, a intrat în vigoare la momentul publicării sale în Monitorul Oficial, la 11 aprilie 1996. Această reglementare a fost abrogată la 5 august 2004 prin Hotărârea Guvernului nr. 1076/2004. Astfel cum se aplicau la momentul faptelor, dispoziţiile sale relevante se citesc astfel:

„1. Dezbaterea publică are drept scop: obţinerea unor informaţii suplimentare privind impactul proiectului sau al activităţii asupra populaţiei în zonă, bunurilor proprii sau de care beneficiază în comun; sesizarea unor aspecte prin care se încalcă legislaţia privind protecţia mediului; obţinerea unor date nedeclarate privind activitatea desfăşurată cu impact asupra mediului; înregistrarea unor propuneri care pot conduce la îmbunătăţirea proiectului sau a activităţii, cu efecte favorabile asupra mediului, şi la fundamentarea deciziei ce se va lua de către autoritatea pentru protecţia mediului privind reglementarea.

2 Metode de dezbatere publică. Dezbaterea publică poate include, dar nu se limitează la următoarele: afişajul în zona obiectivului şi la sediul administraţiei publice locale; publicarea în ziarele de tiraj, solicitate de populaţie; prezentarea prin posturile de radio şi televiziune; comunicări scrise, transmise nominal persoanelor şi asociaţiilor interesate; organizarea unei dezbateri într-un loc accesibil populaţiei şi factorilor interesaţi din zonă. Indiferent de metoda utilizată, la sediul autorităţii teritoriale pentru protecţia mediului se va afişa o prezentare rezumativă a proiectului sau a acţiunii propuse dezbaterii publice. Dacă unele informaţii din proiect sau din activitate au caracter de secret de stat sau impun asigurarea confidenţialităţii, acestea nu se pun la dispoziţia dezbaterii publice.

3. Conţinutul minim al informaţiilor: datele de identificare a unităţii care a solicitat actul de reglementare; denumirea proiectului sau profilului de activitate, precum şi amplasarea obiectivului; scopul acţiunii propuse; prezentarea succintă a proiectului sau a activităţii; informaţii generale asupra măsurilor de protecţie a mediului şi despre eventualul impact asupra factorilor de mediu; adresa, telefonul şi faxul autorităţii pentru protecţia mediului, la care se pot obţine informaţii suplimentare şi la care se depun în scris, contestaţii, sugestii [...]. Toate discuţiile purtate în cadrul dezbaterii vor fi consemnate în scris şi vor sta la baza deciziei ce se va lua, alături de celelalte documente.

4. Principalele criterii ce vor fi avute în vedere pentru luarea deciziei sunt următoarele: riscul pentru viaţa populaţiei din zonă; posibilitatea de a fi afectată starea de sănătate a populaţiei; încadrarea în concentraţiile maxim admise de poluanţi evacuaţi în mediu; îmbunătăţirea calităţii factorilor de mediu; asigurarea condiţiilor de funcţionare în siguranţă; rezolvarea unor probleme de ordin social; utilitatea publică; valorificarea raţională şi eficientă a resurselor şi a deşeurilor în contextul unei dezvoltări durabile; realizarea unor obiective ale planurilor şi programelor speciale aprobate [...]. Pentru situaţii cu grad crescut de dificultate în luarea deciziilor, se recomandă şi consultarea prealabilă în scris a autorităţilor implicate din cadrul administraţiei publice.

5. Precizări procedurale. Înainte de a se trece la desfăşurarea propriu-zisă a acţiunii de dezbatere publică a Raportului privind studiul de impact asupra mediului, autoritatea teritorială pentru protecţia mediului, împreună cu solicitantul actului de reglementare, va stabili un calendar al acestei acţiuni, care va cuprinde, în principal, următoarele etape: întocmirea anunţului, publicitatea anunţului, colectarea şi analiza contestaţiilor şi propunerilor, verificarea suplimentară la obiectiv, dacă se impune ; consultarea altor autorităţi, propuneri, luarea deciziei, publicitatea deciziei şi comunicarea, în mod oficial, a acesteia titularului proiectului sau al activităţii [...]."

d) La 23 octombrie 2001, la data publicării în Monitorul Oficial, a intrat în vigoare Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public. Normele de aplicare a acestei legi au fost publicate la 8 martie 2002. Legea defineşte principiile care reglementează comunicarea informaţiilor de interes public de către autorităţile statului.

e) Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 195/2005 privind protecţia mediului a fost aprobată prin Legea nr. 265/2006. Publicată în Monitorul Oficial, prima parte, nr. 586 din 6 iulie 2006, şi intrată în vigoare la 9 iulie 2006, abrogă Legea nr. 137 din 29 decembrie 1995 privind protecţia mediului. Aceasta reafirmă principiile de bază care reglementează protecţia

mediului, redefineşte anumiţi termeni specifici, precum şi regimul anumitor substanţe, consolidează protecţia apelor şi a solului şi sporeşte responsabilitatea autorităţilor centrale şi locale şi pe aceea a persoanelor fizice şi juridice.

f) Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 68/2007 privind răspunderea de mediu cu referire la prevenirea şi repararea prejudiciului asupra mediului, publicată în Monitorul Oficial, prima parte, nr. 446 din 29 iunie 2007, şi intrată în vigoare la aceeaşi dată, transpune în dreptul intern principiile definite de Directiva 2004/35/CE. Aceasta prevede adaptarea legislaţiei naţionale în vederea permiterii angajării răspunderii pentru prevenirea şi repararea prejudiciului în acest domeniu, precum şi o strânsă colaborare cu statele membre ale Uniunii Europene. Agenţia Naţională pentru Protecţia Mediului („ANPM") va trebui să prezinte, până la 31 decembrie 2012, un raport privind punerea în aplicare a acestei ordonanţe. Acest raport trebuie trimis Comisiei Europene până la 31 decembrie 2013.

B. Dreptul şi practica internaţionale relevante

a) Declaraţia finală a Conferinţei Naţiunilor Unite asupra mediului, care a avut loc la Stockholm, la 5-16 iunie 1972, prevede următoarele:

„[...]

Principiul 1

Omul are un drept fundamental la libertate, la egalitate şi la condiţii de viaţă satisfăcătoare, într-un mediu a cărui calitate să-i permită să trăiască în demnitate şi bunăstare. El are datoria solemnă de a apăra şi de a îmbunătăţi mediul înconjurător pentru generaţiile prezente şi viitoare. În această privinţă, politicile care încurajează sau care perpetuează apartheidul, segregaţia rasială, discriminarea, formele, coloniale şi altele, de opresiune şi de dominaţie străine sunt condamnate şi trebuie eliminate.

Principiul 2

Resursele naturale ale globului, inclusiv aerul, apa, pământul, flora şi fauna, şi în special eşantioanele reprezentative ale ecosistemelor naturale, trebuie conservate în interesul generaţiilor prezente şi viitoare printr-o planificare sau gestionare atentă, în funcţie de nevoi.

Principiul 3

Capacitatea globului de a produce resurse regenerabile esenţiale trebuie conservată şi, pretutindeni unde acest lucru este posibil, restabilită sau îmbunătăţită.

Principiul 4

Omul poartă o răspundere specială în ce priveşte apărarea şi gestionarea înţeleaptă a patrimoniului constituit de flora şi fauna sălbatică şi de habitatul lor, care sunt în prezent grav ameninţate de un concurs de factori nefavorabili. Prin urmare, conservarea naturii, în special a florei şi faunei sălbatice, trebuie să ocupe un loc important în planificarea dezvoltării economice.

[...]

Principiul 6

Emisiile de substanţe toxice sau de alte substanţe şi emisiile de căldură în cantităţi sau concentraţii atât de mari încât mediul nu le mai poate neutraliza efectele trebuie întrerupte pentru a evita ca ecosistemele să sufere daune grave sau ireversibile. Trebuie încurajată lupta legitimă a popoarelor din toate ţările împotriva poluării.

Principiul 7

Statele vor trebui să ia toate măsurile posibile pentru a împiedica poluarea mărilor cu substanţe care riscă să pună în pericol sănătatea omului, să dăuneze resurselor biologice şi vieţii organismelor marine, să aducă atingere frumuseţilor naturale sau să dăuneze altor utilizări legitime ale mării.

[...]

Principiul 13

Pentru a raţionaliza gestionarea resurselor şi pentru a îmbunătăţi astfel mediul, statele trebuie să adopte o concepţie integrată şi coordonată a planificării dezvoltării, astfel încât dezvoltarea acestora să fie compatibilă cu necesitatea apărării şi îmbunătăţirii mediului în interesul populaţiei lor.

[...]

Principiul 17

Este necesar ca instituţii naţionale corespunzătoare să fie însărcinate cu planificarea, gestionarea sau reglementarea utilizării resurselor mediului de care dispun statele, în vederea îmbunătăţirii calităţii mediului.

Principiul 18

Este necesar să se recurgă la ştiinţă şi la tehnică, în cadrul contribuţiei acestora la dezvoltarea economică şi socială, pentru identificarea, evitarea sau limitarea pericolelor care ameninţă mediul şi pentru rezolvarea problemelor privind mediul, precum şi, în mod general, pentru binele umanităţii.

Principiul 19

Este necesar să se asigure educaţia în probleme legate de mediu atât a tinerelor generaţii, cât şi a adulţilor, ţinând seama în mod corespunzător de cei mai puţin favorizaţi, cu scopul de a crea bazele necesare pentru a lămuri opinia publică şi pentru a determina persoanele, întreprinderile şi colectivităţile să conştientizeze iresponsabilitatea lor în ceea ce priveşte apărarea şi îmbunătăţirea mediului în toată dimensiunea lui umană. De asemenea, este necesar ca mijloacele de informare în masă să evite să contribuie la degradarea mediului şi, în schimb, să difuzeze informaţii cu caracter educativ privind necesitatea apărării şi a îmbunătăţirii mediului pentru a-i permite omului să se dezvolte din toate punctele de vedere.

[...]

Principiul 21

Conform Cartei Organizaţiei Naţiunilor Unite şi principiilor dreptului internaţional, statele au dreptul suveran de a-şi exploata propriile resurse în funcţie de politica lor de mediu şi au obligaţia să se asigure că activităţile exercitate în limitele jurisdicţiei lor sau sub controlul lor nu prejudiciază mediul în alte state sau regiuni care nu ţin de nici o jurisdicţie naţională.

Principiul 22

Statele trebuie să coopereze pentru a continua dezvoltarea dreptului internaţional în ceea ce priveşte răspunderea şi despăgubirea victimelor poluării şi ale altor daune ecologice pe care activităţile desfăşurate în limitele jurisdicţiei acestor state sau sub controlul lor le provoacă unor regiuni situate în afara limitelor jurisdicţiei lor.

[...]

Principiul 24

Problemele internaţionale privind apărarea şi îmbunătăţirea mediului trebuie abordate într-un spirit de cooperare de către toate ţările, mari sau mici, pe picior de egalitate. O cooperare prin intermediul unor acorduri multilaterale sau bilaterale ori prin alte mijloace corespunzătoare este indispensabilă pentru a limita în mod eficient, pentru a preveni, reduce şi elimina atingerile aduse mediului, rezultate din activităţi exercitate în toate domeniile, şi aceasta cu respectarea suveranităţii şi a intereselor tuturor statelor.

Principiul 25

Statele trebuie să se asigure că organismele internaţionale joacă un rol coordonat, eficient şi dinamic în conservarea şi îmbunătăţirea mediului.

[...]."

b) Declaraţia de la Rio cu privire la mediu şi dezvoltare, din 3-14 iunie 1992, prevede următoarele:

„[...]

Principiul 2

În conformitate cu Carta Organizaţiei Naţiunilor Unite şi cu principiile de drept internaţional, Statele au dreptul suveran de a-şi exploata resursele în baza propriilor politici de protecţie a mediului şi a dezvoltării şi obligaţia să se asigure că activităţile desfăşurate în limitele jurisdicţiilor lor sau aflate sub propriul control nu provoacă pagube mediului înconjurător din alte state sau unor zone aflate în afara limitelor jurisdicţiei naţionale,

[...]

Principiul 10

Cel mai bun mijloc de a rezolva problemele de mediu este participarea tuturor cetăţenilor interesaţi, la nivel corespunzător. La nivel naţional, fiecărui individ i se va asigura accesul la informaţiile ce privesc mediul deţinute de autorităţile publice, inclusiv la informaţii privind substanţe şi activităţi periculoase din comunitatea respectivă, precum şi participarea la procesul decizional. Statele vor facilita şi încuraja sensibilizarea şi participarea publică făcând informaţiile publice. Se va stabili accesul efectiv la procedurile judiciare şi administrative, inclusiv la reparare şi căi de atac. [...]

Principiul 13

Statele trebuie să adopte legi naţionale privind răspunderea pentru poluare şi daune aduse mediului, precum şi despăgubirea victimelor poluării. De asemenea, Statele trebuie să coopereze cu diligenţă şi cu o mai mare determinare pentru dezvoltarea dreptului internaţional privind răspunderea şi despăgubirea în cazul efectelor nefavorabile cauzate mediului prin activităţi aflate în propria jurisdicţie sau sub propriul control, în zone aflate în afara jurisdicţiei naţionale. [...]

Principiul 14

Statele trebuie să coopereze efectiv pentru a descuraja şi preveni mutarea şi transferul către alte state a oricăror activităţi şi substanţe care pot cauza degradări severe ale mediului sau care pot fi nocive sănătăţii umane.

Principiul 15

Pentru protecţia mediului, Statele vor folosi o abordare precaută pe scară largă, in funcţie de capacităţile lor. În cazurile în care există pericolul producerii unor daune grave sau ireversibile, lipsa certitudinii ştiinţifice absolute nu va fi folosit ca pretext pentru a amâna aplicarea unor măsuri eficiente, în vederea prevenirii degradării mediului. [...]

Principiul 17

Evaluarea impactului asupra mediului, ca instrument naţional, trebuie folosită în cazul activităţilor despre care se presupune ca au efecte nocive importante asupra mediului şi depind de o decizie a unei autorităţi naţionale competente.

[...]."

c) Convenţia internaţională din 25 iunie 1998 (Aarhus, Danemarca) privind accesul la informaţie, participarea publicului la luarea deciziei şi accesul la justiţie în probleme de mediu a fost ratificată de România prin Legea nr. 86/2000, publicată în Monitorul Oficial, prima parte, nr. 224 din 22 mai 2000. Dispoziţiile relevante ale convenţiei prevăd următoarele:

„[...]

Art. 3

„1. Fiecare parte va lua măsurile legislative necesare şi va adopta reglementări şi alte măsuri, inclusiv pentru realizarea compatibilităţii dintre prevederile care pun în aplicare accesul la informaţie, participarea publicului şi accesul la justiţie din cadrul acestei convenţii, precum şi măsuri pentru intrarea sa în vigoare, pentru a stabili şi a menţine un cadru transparent şi consistent de aplicare a prevederilor convenţiei.

2. Fiecare parte se va strădui să asigure ca oficialităţile şi autorităţile să asiste şi să îndrume publicul în scopul asigurării accesului la informaţie, în vederea facilitării participării sale la luarea deciziei şi a accesului la justiţie în probleme de mediu. [...]

7. Fiecare parte va promova aplicarea principiilor acestei convenţii în cadrul proceselor decizionale privind mediul la nivel internaţional şi în cadrul activităţii organizaţiilor internaţionale în probleme legate de mediu. [...]

9. În sfera de aplicare a prevederilor relevante ale prezentei convenţii publicul va avea acces la informaţii, va avea posibilitatea să participe la luarea deciziilor şi va avea acces la justiţie în problemele de mediu, fără nici o discriminare bazată pe cetăţenie, naţionalitate sau domiciliu, iar în cazul persoanelor juridice, fără discriminare bazată pe locul în care sunt înregistrate sau în care se află centrul efectiv al activităţilor lor."

Art. 4

„1. Fiecare parte va asigura ca autorităţile publice, în condiţiile următoarelor puncte ale acestui articol, ca răspuns la o cerere de informaţie pe probleme de mediu, sa pună această informaţie la dispoziţie publicului, respectând prevederile legislaţiei naţionale, inclusiv în cazul în care sunt cerute copii de pe documentaţia conţinând sau cuprinzând informaţia respectivă, având în vedere subpunctul b) al prezentului articol:

a) fără a fi necesară declararea interesului;

b) sub forma cerută, în afara situaţiilor în care:

i) este mai rezonabil pentru autoritatea publică să ofere informaţia cerută sub altă formă, caz în care trebuie arătate motivele pentru care poate fi făcută disponibilă în acea formă; sau

ii) informaţia este deja disponibilă publicului sub altă formă.

2. Informaţia de mediu asupra căreia se face referire la pct. 1 al acestui articol va fi făcută disponibilă în cel mai scurt timp şi cel mai târziu la o lună după ce cererea a fost înaintată, în afara cazului în care volumul şi complexitatea informaţiei justifică prelungirea acestei perioade până la două luni de la data solicitării. Solicitantul trebuie să fie informat despre orice prelungire şi despre motivele acesteia (...)."

Art. 9

„1. Fiecare parte, în cadrul legislaţiei naţionale, va asigura posibilitatea pentru orice persoană care consideră că solicitarea informaţiei, conform prevederilor art. 4, a fost ignorată, în mod greşit refuzată, parţial sau în totalitate, ori care consideră că a primit un răspuns inadecvat sau că cererea sa nu a fost considerată conform prevederilor art. 4, de a avea acces la o procedură de recurs în faţa instanţei de judecată sau a altui organism independent şi imparţial prevăzut de lege.

În cazul în care o parte asigură un astfel de recurs în faţa unei instanţe de judecată, ea va face astfel încât o asemenea persoană să aibă acces şi la o procedură de fond stabilită de lege, care să fie gratuită sau nu prea scumpă, în cazul reconsiderării solicitării de către o autoritate publică sau al revizuirii de către un organism independent şi imparţial, altul decât o instanţă de judecată.

Decizia finală luată în concordanţă cu prevederile pct. 1 trebuie să fie obligatorie pentru autoritatea publică care deţine informaţia. Motivele trebuie să fie declarate în scris, cel puţin în cazul în care informaţia este refuzată conform prevederilor acestui punct."

d) Dispoziţiile relevante ale hotărârii pronunţate de Curtea Internaţională de Justiţie la 27 septembrie 1997 în cauza privind proiectul *Gabcikovo Nagymaros (Ungaria Slovacia)* se citesc după cum urmează:

„[...]

... mediul nu este o noţiune abstractă, ci spaţiul în care trăiesc fiinţele umane şi de care depinde calitatea vieţii şi a sănătăţii acestora, inclusiv pentru generaţiile viitoare [...].

Conştientizarea vulnerabilităţii mediului şi recunoaşterea faptului că riscurile ecologice trebuie evaluate în mod continuu s-au afirmat din ce în ce mai mult [...].

Curtea recunoaşte [...] necesitatea de a ne îngrijora în mod serios din cauza mediului şi de a lua măsurile de precauţie care se impun [...].

e) Dispoziţiile relevante ale Rezoluţiei nr. 1430/2005 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind riscurile industriale se citesc după cum urmează:

„1. Anumite instalaţii industriale prezintă, prin natura activităţii lor şi a substanţelor utilizate, riscuri cu atât mai importante cu cât sunt situate în vecinătatea zonelor locuite, deoarece acestea şi locuitorii lor sunt extrem de expuşi în caz de accident.

2. Adunarea Parlamentară consideră că a dispune de o legislaţie corespunzătoare în materie de amplasare a instalaţiilor industriale este o condiţie indispensabilă pentru aplicarea unei politici eficiente de prevenire şi de limitare a accidentelor majore. În 1976, accidentul chimic de la Seveso (Italia) a stat la originea primei directive a Comunităţilor Europene în domeniu. Domeniul său de aplicare a fost extins treptat. În această privinţă, pot fi reamintite accidentele industriale de la Baia Mare (România) din 2000, de la Enschede (Ţările de Jos) din 2000, precum şi de la Toulouse (Franţa) din 2001. Chiar mai recent, catastrofa de la Ghislenghien (Belgia), care a avut loc în iulie 2004, a sporit necesitatea unei legislaţii corespunzătoare care să fie aplicată în mod riguros.

[...]

8. În consecinţă, Adunarea solicită insistent ca statele membre:

i. să semneze şi/sau să ratifice, în cazul în care nu au făcut deja acest lucru, Convenţia nr. 174 a OIM pentru Prevenirea Accidentelor Industriale Majore;

ii. să semneze şi/sau să ratifice, în cazul în care nu au făcut deja acest lucru, Convenţia CEE-ONU privind efectele transfrontaliere ale accidentelor industriale;

iii. să elaboreze sau să actualizeze rapid o legislaţie naţională în materie de prevenire şi limitare a accidentelor majore din anumite activităţi industriale, în conformitate cu convenţiile internaţionale citate anterior şi inspirându-se din Directiva 96/82/CE a Uniunii Europene;

iv. să îmbunătăţească difuzarea informaţiilor privind bunele practici de prevenire şi de limitare a accidentelor majore, deja implementate de anumite state membre;

v. să dezvolte o politică de limitare a riscurilor de producere de accidente majore în ceea ce priveşte activităţile care nu intră sub incidenţa legislaţiei internaţionale şi europene citate anterior, în special în cadrul activităţilor industriale care implică folosirea de substanţe periculoase prezente în cantităţi mai mici decât limitele folosite în legislaţie sau în ceea ce priveşte transportul substanţelor periculoase prin intermediul conductelor;

vi. să definească în mod clar competenţele diferitelor autorităţi implicate în politica de amenajare a teritoriului, în special în materie de prevenire şi de gestionare a riscurilor industriale;

vii. să dezvolte legislaţii corespunzătoare, în special în ceea ce priveşte:

a. autorizarea construirii de noi locuinţe în apropierea complexelor industriale existente;

b. emiterea de autorizaţii de construcţie pentru noile complexe cu risc sau pentru extinderi importante ale acestora, în special în cazul în care există locuinţe în vecinătate;

c. controlul activităţilor industriale în complexele cu risc, în ceea ce priveşte organizarea unor inspecţii periodice şi exhaustive;

d. interdicţia exploatării în cazul în care se constată neîndepliniri grave ale obligaţiilor;

viii. să îşi intensifice eforturile pentru a face să dispară în mod rapid întârzierea considerabilă constatată în elaborarea şi testarea planurilor de urgenţă pentru complexele în cauză;

ix. să îşi încurajeze colectivităţile teritoriale să încheie acorduri de cooperare transfrontalieră în materie de prevenire a riscurilor industriale şi de colaborare în caz de accident, inspirându-se din modelele de acord prevăzute de Convenţia-cadru europeană cu privire la cooperarea transfrontalieră a colectivităţilor sau autorităţilor teritoriale (STE nr. 106).

9. De asemenea, Adunarea solicită următoarele:

i. statele membre ale Acordului parţial deschis al Consiliului Europei EUR-OPA Riscuri majore să intensifice lucrările şi cooperarea în ceea ce priveşte studierea, prevenirea şi gestionarea riscurilor industriale majore;

ii. Conferinţa Europeană a Miniştrilor responsabili cu Amenajarea Teritoriului (CEMAT) să abordeze în mod aprofundat subiectul amplasării complexelor industriale cu risc în raport cu zonele locuite şi să facă propuneri referitoare la o armonizare a politicilor europene de amenajare a teritoriului în domeniu.

10. De asemenea, Adunarea solicită Comisiei Europene şi statelor membre ale Uniunii Europene:

i. să participe la crearea rapidă a băncii de date tehnice menţionate la art. 19 din Directiva 96/82/CE;

ii. să pună toate cunoştinţele acumulate la nivel comunitar la dispoziţia celorlalte state membre ale Consiliului Europei."

Instrumentele Uniunii Europene

f) Comisia Europeană a publicat o comunicare privind securitatea activităţilor miniere: studiu de monitorizare a accidentelor miniere recente (COM/2000/0664 final), în temeiul căruia, la 5 iulie 2001, Parlamentul European a adoptat o rezoluţie (JO C 65 E din 14.3.2002, p. 382). Dispoziţiile relevante ale comunicării Comisiei se citesc după cum urmează:

„[...] Poluarea Dunării provocată la Baia Mare, în România, ca urmare a unei scurgeri de cianuri din cauza ruperii unui dig care înconjura un bazin de steril, la care se adaugă un accident produs în 1998 la Aznalcóllar, în Spania, unde ruperea unui dig a dus la otrăvirea mediului înconjurător în parcul naţional Coto Doñana, au sensibilizat considerabil publicul cu privire la riscurile pe care le presupun activităţile miniere pentru mediu şi securitate.

Accidentul de la Baia Mare a evidenţiat că publicul cunoştea şi înţelegea foarte puţin riscurile inerente exploatării miniere şi proceselor industriale aferente în regiunea respectivă. De asemenea, acesta a demonstrat insuficienţa comunicării între autorităţile de la diversele nivele, precum şi între autorităţi, organizaţii neguvernamentale (ONG) şi public în ceea ce priveşte opţiunile şi posibilităţile în materie de pregătire pentru eventualitatea unor situaţii de urgenţă, de reacţie în situaţii de urgenţă şi de prevenire a prejudiciilor.

De asemenea, aceste accidente au ridicat chestiunea eficienţei politicilor comunitare de prevenire a unor astfel de dezastre şi au atras atenţia asupra necesităţii de a examina politica de mediu în acest domeniu.

Comisia a adoptat deja propria politică în vederea promovării dezvoltării durabile a industriei extractive non-energetice în UE, care include şi extracţia minereurilor metalice, în comunicarea sa din 3 mai 2000. Prezenta comunicare, care trebuie plasată în acest context, are ca scop prezentarea accidentelor şi informarea Consiliului şi a Parlamentului European într-un mod mai exhaustiv în ceea ce priveşte anumite acţiuni anunţate în comunicarea precedentă, punând accentul pe prevenirea accidentelor în domeniul extracţiei minereurilor metalice. De asemenea, aceasta vizează să le permită principalelor părţi interesate, în special industriei, ONG-urilor, statelor membre şi altor părţi interesate, să îşi expună punctele de vedere cu privire la aceste acţiuni. Comunicarea a fost redactată în strânsă consultare cu Task Force „Baia Mare" (a se vedea capitolul 3.1.). În ceea ce priveşte informaţiile tehnice privind accidentul de la Baia Mare, prezenta comunicare a folosit în principal raportul PNUE/OCHA.

[...]."

g) Directiva 2006/21/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 15 martie 2006 privind gestionarea deşeurilor din industriile extractive şi de modificare a Directivei 2004/35/CE prevede măsuri, proceduri şi orientări destinate prevenirii sau reducerii pe cât posibil a efectelor negative ale gestionării deşeurilor provenite din industriile extractive asupra mediului, în special asupra apei, aerului, faunei, florei şi peisajelor, precum şi asupra sănătăţii umane. Gestionarea acestor deşeuri specifice trebuie să se facă în instalaţii specializate şi trebuie să respecte constrângeri specifice. Această activitate poate genera angajarea responsabilităţii operatorului în caz de daune aduse mediului, în conformitate cu Directiva 2004/35/CE.

Principiul precauţiei

h) Potrivit principiului precauţiei, ţinând seama de cunoştinţele ştiinţifice şi tehnice ale momentului, absenţa certitudinii nu poate justifica faptul că statul întârzie adoptarea unor măsuri efective şi proporţionate vizând prevenirea riscului de producere de daune grave şi ireversibile aduse mediului. În istoria construcţiei europene, principiul precauţiei a fost introdus prin Tratatul de la Maastricht (art. 130R devenit art. 174 prin Tratatul de la Amsterdam). La nivel european, această etapă marchează evoluţia principiului de la o concepţie filozofică către o normă juridică. Liniile directoare ale principiului au fost stabilite de Comisia Europeană în Comunicarea din 2 februarie 2000 privind principiul precauţiei. Jurisprudenţa comunitară a aplicat acest principiu în cauzele privind, în special, sănătatea, în timp ce tratatul enunţă principiul doar în ceea ce priveşte politica Comunităţii în domeniul mediului. Curtea de Justiţie a Comunităţilor Europene („CJCE") consideră acest principiu, în cadrul art. 17 § 2 primul paragraf CE, ca unul dintre fundamentele politicii de protecţie de nivel înalt aplicate de Comunitate în domeniul mediului. Conform jurisprudenţei CJCE, atunci când „există în continuare incertitudini cu privire la existenţa sau sfera de aplicare a riscurilor pentru sănătatea umană, instituţiile pot lua măsuri fără a fi obligate să aştepte ca realitatea şi gravitatea acestor riscuri să fie pe deplin demonstrate" (CJCE, 5 mai 1998, *Regatul Unit/Comisia,* cauza C-180/96, Rec. I-2265 şi CJCE, 5 mai 1998, *National Farmer's Union*, C-157/96, Rec. I –2211).

ÎN DREPT,

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 8 DIN CONVENŢIE

71. Invocând art. 2 din convenţie, reclamanţii pretind că procedeul tehnologic folosit de societatea *Aurul* Baia Mare S.A. reprezintă un risc pentru viaţa acestora. În plus, aceştia

reclamă pasivitatea autorităţilor faţă de această situaţie şi de numeroasele plângeri formulate de primul reclamant cu privire la riscurile pe care le reprezintă pentru viaţa acestora, pentru mediu şi pentru sănătatea celui de-al doilea reclamant, care suferă de astm.

72. Curtea reaminteşte că a precizat în decizia sa cu privire la admisibilitate din 5 iulie 2007 că solicitările reclamanţilor trebuie examinate din perspectiva art. 8 din convenţie, conform căruia:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieţii sale private şi de familie, a domiciliului său şi a corespondenţei sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorităţi publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege şi dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea naţională, siguranţa publică, bunăstarea economică a ţării, apărarea ordinii şi prevenirii faptelor penale, protejarea sănătăţii sau a moralei, ori protejarea drepturilor şi libertăţilor altora."

A. **Argumentele părţilor**

1. Reclamanţii

73. Reclamanţii se plâng de pasivitatea autorităţilor naţionale care, conform susţinerilor acestora, erau obligate să facă publice informaţiile care să le permită o evaluare a riscurilor ce puteau rezulta pentru aceştia şi pentru apropiaţii lor ca urmare a păstrării domiciliului lor în vecinătatea exploatării minereurilor de aur aparţinând societăţii Aurul. Prin urmare, statul român este răspunzător de a nu fi luat precauţiile necesare pentru protejarea sănătăţii populaţiei şi a mediului, obligaţie prevăzută la art. 8 din convenţie. Persoanele interesate fac referire la cauza *Guerra şi alţii împotriva Italiei* (hotărârea din 19 februarie 1998, Culegerea de hotărâri şi decizii, 1998-I, p. 223, pct. 58). În particular, primul reclamant afirmă că nu dispunea de nici o posibilitate de a introduce o cale de atac efectivă împotriva deciziei de autorizare a activităţii în cauză şi împotriva desfăşurării acesteia. De fapt, acesta consideră că nu a dispus de nici o informaţie oficială privind gradul de risc pe care îl implica desfăşurarea acestei activităţi.

74. Conform susţinerilor reclamanţilor, nu a existat o consultare eficientă a publicului înainte de începerea funcţionării exploatării. Cele două „dezbateri publice" au avut loc, una în noiembrie, cealaltă în decembrie 1999, în timp ce activitatea tehnologică a debutat în mai 1999, şi nu au implicat populaţia interesată în mod eficient, deoarece nici o informaţie privind eventualele riscuri nu a fost făcută publică cu această ocazie. Reclamanţii reproşează autorităţilor române o lipsă de vigilenţă cu privire la punerea în aplicare, funcţionarea şi monitorizarea acestei activităţi, considerată periculoasă de mai multe rapoarte oficiale. Această lipsă de vigilenţă este reprezentată de accidentul ecologic din ianuarie 2000. O realizare a planurilor de construcţie şi o monitorizare a activităţii extractive necorespunzătoare sunt principalele cauze ale acestui accident ecologic. În acest sens, reclamanţii fac referire la cauzele *Giacomelli împotriva Italiei* (hotărârea din 2 noiembrie 2006, pct. 83), *Hatton şi alţii împotriva Regatului Unit* [(MC), nr. 36022/97, pct. 128, ECHR 2003-VIII], *Guerra şi alţii*, citată anterior (pct. 60) şi *Taşkin şi alţii împotriva Turciei* (nr. 46117/99, pct. 119, CEDO 2004-X).

75. Deşi recunosc faptul că statul pârât dispune în acest domeniu de o anumită marjă de apreciere, reclamanţii susţin că, în speţă, autorităţile nu au ştiut să păstreze un echilibru just între interesul bunăstării economice a comunităţii şi constituirea dreptului reclamanţilor la respectarea domiciliului şi a vieţii lor private şi de familie. În acest sens, reclamanţii menţionează cauza *López Ostra împotriva Spaniei* (hotărârea din 9 decembrie 1994, pct. 51, seria A nr. 303-C). Aceştia consideră că ineficienţa standardelor interne impuse de autorităţile

române, direct interesate de activitatea în cauză, în special în ceea ce priveşte prevenirea unei deversări de cianură de sodiu, se interpretează ca o încălcare a principiului precauţiei.

76. Reclamanţii consideră că, prin autorizarea funcţionării iazurilor de decantare fără o protecţie corespunzătoare, în imediata vecinătate a locuinţei acestora, autorităţile i-au expus la un risc de contact cu o substanţă periculoasă prezentă în aer, în sol şi în apele subterane. Conform acestora, o serie de probe directe şi indirecte şi de prezumţii clar concordante demonstrează agravarea stării de sănătate a celui de-al doilea reclamant, care suferă de astm bronşic. Luând în considerare efectele unui contact cu cianura de sodiu, substanţă care blochează inhalarea oxigenului de către organismul uman, le putem considera, în mod rezonabil, drept o cauză a agravării afecţiunii de care suferă cel de-al doilea reclamant. În acest sens, reclamanţii fac referire la cauza *Fadeyeva împotriva Rusiei* (nr. 55723/00, pct. 88, CEDO 2005-IV). În ceea ce priveşte legătura de cauzalitate, aceştia se bazează pe certificatele medicale care atestă afecţiunea celui de-al doilea reclamant, pe concluziile studiului realizat de OMS în 2004, pe cele ale studiului realizat de grupul britanic de informare în ceea ce priveşte standardele privind calitatea aerului („EPAQS") şi pe cele ale studiului realizat de Agenţia pentru Substanţe Toxice şi Monitorizarea Bolilor („ATSDR"), precum şi pe o statistică a unui spital din Baia Mare care arată o creştere a acestui tip de boli în perioada 1999-2001.

77. Conform reclamanţilor, avantajele economice rezultate din activitatea în litigiu au fost minime (angajarea a 150 de persoane) în raport cu incidenţa economică a accidentului ecologic. Scopul iniţial evocat de studiile preliminarii, şi anume prelucrarea deşeurilor toxice, nu a fost niciodată atins. Reclamanţii consideră că imposibilitatea demonstrării de către guvernul român a efectuării unei monitorizări corespunzătoare a realizării planurilor de construcţie şi a funcţionării activităţii este suficientă pentru a justifica aplicarea jurisprudenţei *Ledyayeva, Dobrokhotova, Zolotareva şi Romashina împotriva Rusiei* (53157/99, 53247/99, 53695/00 şi 56850/00, pct. 104, 26 octombrie 2006).

2. Guvernul

78. Guvernul susţine că art. 8 din convenţie se aplică doar în cazurile de poluare gravă, direct imputabilă unui stat, precum în cauza *Lopez Ostra*, citată anterior. Acceptând afirmaţiile Curţii în cauza *Hatton*, citată anterior, Guvernul admite că, în domeniul deosebit de sensibil al protecţiei mediului, activitatea economică preconizată trebuie să fie precedată de studii şi anchete aprofundate şi exhaustive, pentru a găsi un echilibru just între interesele concurente ale individului şi cele ale societăţii în ansamblu. În speţă, contrar guvernului pârât în cauza *Lopez Ostra*, citată anterior, Guvernul se poate prevala de realizarea unor studii de impact asupra mediului: în primul rând cel realizat în 1993, care evidenţia, printre altele, avantajele de natură ecologică şi economică ale proiectului, apoi cele realizate de societatea CAST (a se vedea supra, pct. 62) în 1999, care se refereau la iazurile de decantare şi care au concluzionat absenţa unei poluări atmosferice cu acid cianhidric, şi, în sfârşit, cel efectuat în 2001, care a adus dovada inexistenţei unei legături de cauzalitate între afecţiunile aparatului respirator (astm, bronşită, pneumonie) şi folosirea cianurii de sodiu. Acest din urmă studiu a mai concluzionat şi că nu există poluare atmosferică cu cianură de sodiu.

79. Guvernul face trimitere la două cauze pe care inexistenţa unei legături de cauzalitate între încălcarea pretinsă şi atingerea adusă vieţii private a reclamanţilor le apropie de prezenta speţă: cauzele *Asselbourg împotriva Luxemburgului* [(dec.), nr. 29121/95, CEDO 1999-VI] şi *Gronus împotriva Poloniei* (nr. 29695/96, 28 mai 2002).

80. În ceea ce priveşte accesul la informaţii, Guvernul susţine că prezenta speţă este mai apropiată de cauza *McGinley şi Egan împotriva Regatului Unit* (hotărârea din 9 iunie 1998,

Recueil 1998-III) decât de cauza *Guerra*, citată anterior, în care reclamanţii s-au confruntat cu lipsa căii de atac interne. Similar cauzei *McGinley*, reclamanţii din prezenta cauză nu au efectuat demersurile necesare în vederea obţinerii informaţiilor privind riscurile pe care poluarea din Baia Mare le putea reprezenta pentru sănătatea lor. În temeiul Legii nr. 137/1995, aceştia se puteau adresa, direct sau prin intermediul unor asociaţii, autorităţilor administrative sau instanţelor pentru a reclama un prejudiciu direct sau indirect. De asemenea, aceştia se puteau prevala de Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public.

81. Guvernul afirmă că documentele în baza cărora a fost emisă autorizaţia de mediu puteau fi consultate la sediul Autorităţii pentru Protecţia Mediului. De asemenea, conform susţinerilor acestuia, respectiva documentaţie putea face obiectul unei acţiuni. În prezent, legislaţia internă este consolidată de existenţa a două ordonanţe de urgenţă (nr. 195/2005 şi 152/2005), care răspund cerinţelor Convenţiei internaţionale de la Aarhus. În această privinţă, jurisprudenţa comunitară este unitară. De asemenea, Guvernul reaminteşte că reclamanţii nu au participat la dezbaterile publice din 24 noiembrie şi 3 decembrie 1999, în cadrul cărora aceştia şi-ar fi putut exprima orice opinie cu privire la autorizaţia de mediu a societăţii *Aurul.* Guvernul invocă şi în acest caz existenţa Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public.

82. În cadrul şedinţei, Guvernul a precizat că cianurile sunt folosite în domeniul minier în aproximativ 90 de state din lume, dintre care trei în Europa: Spania, Finlanda şi Suedia. În această privinţă, Guvernul a făcut trimitere la Directiva 2006/21/CE, care, la art. 13, stabileşte valori limită pentru concentraţiile de cianură. Guvernul precizează că reclamanţii locuiesc la o distanţă de câţiva kilometri de sursa de poluare pretinsă. Conform acestuia, folosirea cianurilor în industria minieră poate reprezenta un pericol pentru sănătatea oamenilor doar în cazul nerespectării standardelor impuse cu privire la funcţionarea diferitelor procedee tehnologice. Expunerea la cianuri este neglijabilă în anumite meserii, iar expunerea populaţiei care locuieşte în vecinătatea unor astfel de exploatări este inofensivă.

83. În ceea ce priveşte boala de care suferă cel de-al doilea reclamant, Guvernul afirmă că diagnosticul de astm datează din 1996, deci dintr-o perioadă cu mult anterioară începerii activităţii societăţii *Aurul.* Acesta adaugă că informaţiile furnizate de Autoritatea de Sănătate Publică ca urmare a unei anchete efectuate în perioada 2001-2005 indică absenţa cianurii în aer, inclusiv în vecinătatea locuinţei reclamanţilor.

84. Guvernul susţine că nu a fost raportat nici un caz de boală profesională în regiunea oraşului Baia Mare şi că, în general, bolile cronice au o cauzalitate multifactorială. Prin urmare, acest lucru face aproape imposibilă existenţa unei legături de cauzalitate între astmul celui de-al doilea reclamant şi activitatea uzinei Săsar. În afară de aceasta, persoana în cauză suferă doar de o formă moderată a acestei afecţiuni, iar medicul său curant i-a recomandat în mod formal să renunţe la fumat.

B. Motivarea Curţii

a) Principii generale

85. În cauza *Lopez Ostra*, citată anterior, care se referea la poluarea fonică şi cu mirosuri provenită de la o staţie de epurare, Curtea a considerat că „atingeri grave aduse mediului [puteau] afecta confortul unei persoane şi o puteau priva de folosinţa domiciliului său astfel încât să îi afecteze viaţa privată şi de familie, fără a pune însă în mare pericol sănătatea persoanei în cauză” (pct. 51). În cauza *Guerra*, citată anterior, aceasta a concluzionat că „incidenţa directă a emisiilor de substanţe nocive asupra dreptului reclamanţilor la respectarea vieţii private şi de familie a acestora permite să se concluzioneze că art. 8 este aplicabil” (pct.

60). În cauza *Surugiu împotriva României* (nr. 48995/99, 20 aprilie 2004), care se referea la diverse acte, printre care intrarea unor terţi în curtea casei reclamantului şi descărcarea de către aceste persoane a mai multor căruţe de gunoi de grajd în faţa uşii şi sub ferestrele casei, Curtea a considerat că aceste acte reprezentau imixtiuni repetate în exerciţiul dreptului reclamantului la respectarea domiciliului şi a concluzionat că este aplicabil art. 8 din convenţie.

86. În cazul în care o persoană este afectată în mod direct şi grav de zgomot sau de alte forme de poluare, se poate ridica o problemă în temeiul art. 8. Astfel, în cauza *Powell şi Rayner împotriva Regatului Unit* (hotărârea din 21 februarie 1990, seria A nr. 172, p. 18, pct. 40), în care reclamanţii se plâng de noxele sonore generate de zborurile aeronavelor în timpul zilei, Curtea a considerat că art. 8 este aplicabil, deoarece „zgomotul avioanelor de pe aeroportul Heathrow a dus la o scădere a calităţii vieţii private şi a confortului locuinţei reclamanţilor". Într-o cauză care se referea la o problemă de poluare acustică (*Moreno Gómez împotriva Spaniei*, nr. 4143/02, CEDO 2004-X), Curtea a considerat din nou că noxele denunţate aveau efecte atât asupra vieţii private, cât şi asupra domiciliului reclamantei.

87. Prin urmare, art. 8 se poate aplica în cauzele privind mediul, fie că poluarea este cauzată direct de stat, fie că răspunderea acestuia din urmă rezultă din absenţa unei reglementări adecvate a activităţii sectorului privat. Dacă art. 8 are în principal ca obiect protejarea individului împotriva imixtiunilor arbitrare ale autorităţilor publice, acesta nu se limitează doar la a obliga statul să nu intervină: acestui angajament, mai degrabă negativ, i se pot adăuga obligaţii pozitive inerente unei respectări efective a vieţii private sau de familie (hotărârea *Airey împotriva Irlandei* din 9 octombrie 1979, seria A nr. 32, p. 17, pct. 32). Fie că abordăm cauza din perspectiva unei obligaţii pozitive impuse statului care constă în adoptarea unor măsuri rezonabile şi adecvate pentru protejarea drepturilor pe care reclamanţii le au în temeiul art. 8 § 1, fie că o abordăm din perspectiva unei imixtiuni a unei autorităţi publice care trebuie justificată în temeiul paragrafului 2, principiile aplicabile sunt destul de asemănătoare.

88. Obligaţia pozitivă de a lua toate măsurile rezonabile şi adecvate pentru protejarea drepturilor pe care reclamanţii le au în temeiul art. 8 § 1 presupune, în primul rând, obligaţia principală a statelor de a crea un cadru legislativ şi administrativ care să aibă drept obiectiv prevenirea eficace a daunelor asupra mediului şi asupra sănătăţii umane (*Budayeva împotriva Rusiei*, nr. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 şi 15343/02, pct. 129-132, 20 martie 2008). În cazul în care un stat trebuie să soluţioneze problemele complexe ale politicii de mediu şi economice, în special atunci când este vorba de activităţi periculoase, trebuie, de asemenea, să se rezerve un loc deosebit unei legislaţii adaptate la particularităţile activităţii în cauză, în special la nivelul riscului care poate rezulta. Această obligaţie trebuie să determine autorizarea, punerea în funcţiune, exploatarea, securitatea şi controlul activităţii în cauză, precum şi să impună oricărei persoane interesate de aceasta adoptarea unor măsuri de ordin practic care să asigure protecţia efectivă a cetăţenilor a căror viaţă riscă să fie expusă la pericolele inerente domeniului în cauză [*Oneryildiz împotriva Turciei*, (MC), nr. 48939/99, pct. 90, CEDO 2004-XII]. Este necesar, de asemenea, să se sublinieze că procesul decizional trebuie să presupună în primul rând realizarea unor anchete şi a unor studii corespunzătoare, astfel încât să se prevină şi să se evalueze anticipat efectele activităţilor care pot aduce atingere mediului şi drepturilor persoanelor şi să se permită astfel stabilirea unui echilibru just între diversele interese concurente implicate (*Hatton şi alţii*, citată anterior, pct. 128). Importanţa accesului publicului la concluziile acestor studii, precum şi la informaţiile care permit evaluarea pericolului la care este expus, nu poate fi pusă la îndoială (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Guerra*, citată anterior, pct. 60 şi *McGinley şi Egan*, citată anterior, pct. 97). În cele din urmă, persoanele în cauză trebuie, de asemenea, să poată formula, în faţa

instanţelor, o acţiune împotriva oricărei decizii, oricărui act sau oricărei omisiuni, în cazul în care consideră că interesele sau observaţiile lor nu au fost luate în considerare suficient în cadrul procesului decizional (a se vedea *Hatton*, citată anterior, pct. 128, şi *Taşkin*, citată anterior, pct. 118-119).

b) Cu privire la aplicabilitatea **art. 8 în speţă**

89. Curtea constată faptul că persoanele în cauză îşi aveau domiciliul, la momentul faptelor, în oraşul Baia Mare, într-un cartier de locuinţe situat la aproximativ 100 m de uzina de extracţie şi de iazul Săsar (a se vedea supra, pct. 7), elemente ale exploatării miniere a societăţii *Aurul*, care folosea o tehnologie de extragere a aurului şi argintului ce presupunea extracţia prin dizolvare cu cianură de sodiu (a se vedea supra, pct. 11).

90. Curtea observă că, astfel cum a fost precizat de către Guvern, un studiu de impact asupra mediului, realizat în 1993, prezenta viitoarea activitate a societăţii *Aurul* ca fiind avantajoasă în ansamblu. Curtea constată că, pe baza acestui studiu, autorităţile administrative au emis o autorizaţie de mediu în favoarea societăţii în cauză (a se vedea supra, pct. 13).

91. Examinând concluziile acestui studiu preliminar, Curtea constată că autorii acestuia, medici, ingineri, biologi, au semnalat faptul că activitatea în cauză nu era lipsită de riscuri pentru mediu şi pentru sănătatea umană (a se vedea, în special, supra pct. 15-18). De asemenea, aceasta constată că, în 2001, adică la opt ani de la realizarea acestui prim studiu, alţi specialişti au tras un semnal de alarmă referitor la depăşirea pragurilor de poluare admise în regiunea în cauză (a se vedea supra, pct. 55, 57 şi 58).

92. Curtea ia în considerare, de asemenea, accidentul ecologic din ianuarie 2000, ale cărui consecinţe nocive pentru mediu sunt descrise pe larg în raportul Task Force (realizat la iniţiativa Uniunii Europene), precum şi în raportul Organizaţiei Naţiunilor Unite (a se vedea supra, pct. 25-32). Studiul realizat în 2001 întăreşte argumentul unei poluări care depăşeşte limitele admise în vecinătatea exploatării uzinei Săsar (a se vedea supra, pct. 55). În plus, Curtea observă că este de necontestat faptul că la originea acestui accident este societatea *Aurul*, printre ai cărei acţionari se numără statul român (a se vedea supra, pct. 8).

93. Curtea observă că, spre deosebire de alte cauze similare, în care reclamanţii se bazează pe hotărâri judecătoreşti care recunosc activităţile în curs de desfăşurare ca fiind periculoase pentru mediu şi pentru sănătatea populaţiei (*Taşkin şi alţii*, citată anterior, pct. 112), pe decizii administrative care declară aceste activităţi incompatibile cu standardele de mediu (*Giacomelli*, citată anterior, pct. 38 şi 41) sau pe rapoarte accesibile publicului care indică un anumit grad de poluare pentru o anumită activitate (*Fadeyeva*, citată anterior, pct. 31-32), aceasta întâmpină dificultăţi în speţă, ca urmare a lipsei oricărei decizii interne sau a oricărui alt document oficial care să precizeze în mod suficient de clar gravitatea pericolului pe care activitatea societăţii *Aurul* o reprezintă pentru sănătatea umană şi pentru mediu.

94. În această privinţă, Curtea reaminteşte, astfel cum a făcut deja în decizia privind admisibilitatea din 5 iulie 2007, că primul reclamant a încercat de mai multe ori, fără succes, să utilizeze căile de atace interne disponibile (a se vedea decizia privind admisibilitatea, 5 iulie 2007).

95. Curtea observă că, cel puţin pe parcursul unei anumite perioade de timp, după accidentul ecologic din ianuarie 2000, diferite elemente poluante (cianuri, plumb, zinc, cadmiu) care depăşeau standardele interne şi internaţionale admise au fost prezente în mediul înconjurător, în special în vecinătatea locuinţei reclamanţilor. Această situaţie este confirmată de concluziile rapoartelor oficiale redactate după accident de Organizaţia Naţiunilor Unite (UNEP/OCHA), de Uniunea Europeană (Task Force) şi de Ministerul Mediului din România (a se vedea supra, pct. 26, 28 şi 63).

96. Curtea nu găseşte nici un motiv pentru a pune la îndoială sinceritatea observaţiilor formulate de reclamanţi în această privinţă. Desigur, astfel cum rezultă din prima analiză a situaţiei *de facto*, aceştia nu au reuşit să obţină din partea autorităţilor interne nici un document oficial care să ateste că activitatea societăţii *Aurul* reprezenta un pericol pentru sănătatea acestora (a se vedea supra, pct. 35-53). Cu toate acestea, existenţa unui pericol de poluare cu substanţe chimice periculoase pentru sănătatea oamenilor poate fi identificată fără nici un dubiu din studiile de impact asupra mediului depuse la dosar de către guvernul pârât după comunicarea cererii.

97. În aceste condiţii, ţinând seama de constatările rapoartelor oficiale şi de cele ale studiilor de mediu menţionate anterior, Curtea concluzionează că poluarea generată de activitatea uzinei Săsar putea să cauzeze o deteriorare a calităţii vieţii riveranilor şi, în special, să afecteze confortul reclamanţilor şi să îi priveze pe aceştia de folosinţa domiciliului lor, astfel încât să le afecteze viaţa privată şi de familie. Prin urmare, art. 8 este aplicabil (a se vedea, *mutatis mutandis, Lopez Ostra*, citată anterior, pct. 50, 52).

c) Cu privire la încălcarea art. 8 din convenţie

98. Curtea reaminteşte că, în speţă, reclamanţii se plâng în esenţă nu de un act, ci de o lipsă de acţiune din partea statului. Aceştia denunţă nerealizarea de către autorităţile naţionale a unor anchete şi studii corespunzătoare care ar fi permis evaluarea anticipată şi prevenirea efectelor activităţii societăţii *Aurul* de natură să aducă atingere mediului şi drepturilor acestora. Reclamanţii pretind că nu dispuneau de nici o posibilitate de a ataca în mod efectiv decizia de autorizare a activităţii în cauză şi desfăşurarea acesteia. În cele din urmă, al doilea reclamant afirmă că starea sănătăţii sale s-a agravat din cauza poluării generate de activitatea în cauză.

99. În primul rând, Curtea constată că statul pârât a autorizat funcţionarea societăţii *Aurul*, al cărei acţionar era şi care avea ca principal obiectiv exploatarea minereurilor prezente, de mai mulţi ani, în iazurile de decantare situate în vecinătatea oraşului Baia Mare.

100. În continuare, Curtea observă că această societate se afla la originea accidentului ecologic din ianuarie 2000, care a fost descris pe larg de mijloacele de informare în masă internaţionale şi care a făcut obiectul unui raport al Uniunii Europene şi al unui alt raport al Organizaţiei Naţiunilor Unite. După acest accident, primul reclamant a început să facă demersurile necesare pentru a se informa cu privire la pericolul pe care îl reprezenta activitatea în cauză pentru viaţa sa şi cea a fiului său, al doilea reclamant, care suferă de astm (a se vedea supra, pct. 35 şi 42).

101. În cadrul principiilor enunţate mai sus şi ţinând seama de specificitatea cauzei, Curtea consideră că trebuie să stabilească dacă procesul decizional care a dus la acordarea unei autorizaţii de mediu societăţii *Aurul* s-a bazat pe studii şi anchete care să îi permită evaluarea anticipată a riscurilor eventuale ale respectivei activităţi şi dacă concluziile studiilor efectuate au fost făcute publice. De asemenea, Curtea va analiza dacă, în contextul ulterior producerii accidentului din ianuarie 2000, autorităţile naţionale au informat populaţia oraşului Baia Mare, printre care se numără şi reclamanţii, despre eventualele riscuri şi consecinţe ale acestui accident pentru sănătatea oamenilor şi pentru mediu. În acelaşi context, este necesar să se analizeze, de asemenea, dacă autorităţile naţionale au informat populaţia despre măsurile de prevenire a unui viitor accident similar celui din ianuarie 2000. În cele din urmă, Curtea va examina dacă autorităţile naţionale au informat populaţia oraşului Baia Mare despre măsurile menite să atenueze riscurile pentru sănătatea umană şi pentru mediu, în cazul repetării unui astfel de eveniment.

102. Înainte de a efectua această analiză, Curtea consideră necesar să analizeze dacă există indicii care să permită concluzia conform căreia afecţiunea de care suferă cel de-al doilea

reclamant a putut fi agravată de activitatea societăţii *Aurul,* care foloseşte o tehnologie de extracţie prin dizolvare a minereurilor cu cianură de sodiu în vecinătatea locuinţei acestuia.

103. În primul rând, Curtea nu găseşte nici un motiv pentru a pune la îndoială realitatea afecţiunii de care suferă cel de-al doilea reclamant, care a fost diagnosticată, pentru prima dată, în 1996, adică înainte de punerea în funcţiune a societăţii Aurul. Această afecţiune este atestată de certificate medicale. În al doilea rând, nu poate fi contestat faptul că cianura de sodiu este o substanţă toxică care poate, în anumite condiţii, să pună în pericol sănătatea umană (a se vedea supra, pct. 66). În al treilea rând, astfel cum Curtea a constatat (a se vedea supra, pct. 95), este incontestabil că a fost înregistrat un nivel ridicat de poluare în vecinătatea locuinţei reclamanţilor, ca urmare a producerii accidentului ecologic din ianuarie 2000.

104. Curtea a examinat studiile ştiinţifice depuse la dosarul cauzei de către reclamanţi. În ceea ce priveşte studiul realizat de OMS în 2004 (a se vedea supra, pct. 67), reţine că este dificil, pentru specialişti, să stabilească o legătură doză–efect în caz de ingerare a cianurii de sodiu. Cel de-al doilea studiu, realizat de Agenţia pentru Substanţe Toxice în 2006 (a se vedea supra, pct. 68), adoptă poziţia potrivit căreia contactul cu cianura de sodiu poate avea efecte iritante pentru căile respiratorii, precizând că nu există informaţii disponibile referitoare la doza de cianură pornind de la care se poate vorbi de o incidenţă asupra afecţiunilor respiratorii (pagina 4 din raport). În cele din urmă, al treilea studiu nu face decât să confirme concluziile primelor două: nu se cunoaşte încă doza de cianură de sodiu pornind de la care afecţiunile căilor respiratorii, precum astmul, se pot agrava (a se vedea supra, pct. 68, *in fine*).

105. În absenţa elementelor de probă în această privinţă, Curtea se poate eventual baza pe un raţionament probabilist, având în vedere că patologiile moderne se caracterizează prin pluralitatea cauzelor. Acest lucru este posibil în cazul unei incertitudini ştiinţifice însoţite de elemente statistice suficiente şi convingătoare.

106. Cu toate acestea, Curtea consideră că, în speţă, incertitudinea ştiinţifică nu este însoţită de asemenea elemente statistice. Documentul întocmit de către un spital din Baia Mare şi care atestă o anumită creştere a numărului de afecţiuni ale căilor respiratorii nu este suficient, de unul singur, să creeze o probabilitate cauzală. Prin urmare, Curtea constată că reclamanţii nu au reuşit să dovedească existenţa unei legături de cauzalitate suficient de clare între expunerea la anumite doze de cianură de sodiu şi agravarea astmului.

107. Cu toate acestea, consideră că, deşi nu există o probabilitate cauzală în speţă, existenţa unui risc grav şi considerabil pentru sănătatea şi pentru confortul reclamanţilor impunea statului obligaţia pozitivă de a lua măsuri rezonabile şi adecvate care să protejeze drepturile persoanelor în cauză la respectarea vieţii lor private şi a domiciliului lor, precum şi, în termeni mai generali, dreptul de a se bucura de un mediu sănătos şi protejat. În speţă, această obligaţie le revenea autorităţilor, atât înainte de punerea în funcţiune a uzinei Săsar, cât şi după accidentul din ianuarie 2000. În această privinţă, Curtea constată că, în 1992, statul român a solicitat Institutului de Cercetare din cadrul Ministerului Mediului să realizeze un studiu de impact asupra mediului. Şapte ani mai târziu, statul pârât, acţionar al societăţii *Aurul*, a decis autorizarea punerii în funcţiune a acesteia, bazându-se în principal pe concluziile acestui studiu realizat în 1993.

108. Curtea consideră că nu are competenţa de a substitui propriul punct de vedere celui al autorităţilor locale în ceea ce priveşte cea mai bună politică care trebuie adoptată în materie de mediu şi industrie: aceasta face referire la ampla marjă de apreciere pe care jurisprudenţa sa le-o recunoaşte statelor în domeniile sociale şi tehnice dificile, astfel cum este cel din cauză (*Hatton*, citată anterior, pct. 100-101). Analizând concluziile studiului menţionat anterior, Curtea evidenţiază că oraşul Baia Mare era deja o localitate foarte poluată, ca urmare a unei activităţi industriale intense, în special în domeniul minier (a se vedea supra, pct. 9 şi 10). În plus, Curtea observă că este vorba de o tehnologie nouă, care nu a fost niciodată folosită în

România, şi ale cărei consecinţe asupra mediului nu erau cunoscute. De asemenea, studiul realizat în 1993 amintea proximitatea activităţii faţă de zonele locuite din oraşul Baia Mare pentru a sublinia riscurile potenţiale de poluare fonică şi atmosferică. În speţă, măsurile preventive impuse erau cele care intrau sub incidenţa atribuţiilor conferite autorităţilor şi care puteau fi considerate, în mod rezonabil, ca putând atenua riscurile aduse la cunoştinţa acestora.

109. Curtea reaminteşte că, în dreptul românesc, dreptul la un mediu sănătos este un principiu care are valoare constituţională. Acest principiu a fost preluat de Legea nr. 137/1995 privind protecţia mediului, care era în vigoare la momentul faptelor [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II A lit. a) şi b)]. În afară de aceasta, principiul precauţiei le recomandă statelor să adopte cât mai repede măsuri efective şi proporţionate pentru prevenirea riscului de prejudicii grave şi ireversibile aduse mediului în absenţa unei certitudini ştiinţifice sau tehnice [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. h)].

110. Curtea constată că nici un element din dosar nu evidenţiază faptul că autorităţile române au dezbătut riscurile pe care, conform studiului citat anterior, activitatea industrială în cauză le reprezenta pentru mediu şi pentru sănătatea populaţiei. În ceea ce priveşte cele opt studii realizate de CAST SA, Curtea nu le poate lua în considerare din cauza incertitudinii privind data realizării lor (a se vedea supra, pct. 62).

111. În afară de aceasta, Curtea observă că, spre deosebire de cauza *Hatton*, citată anterior, unde mai multe studii au condus la concluzia unei incidenţe minime a activităţii în litigiu asupra aspectelor vieţii private a reclamanţilor, în speţă, pericolul pentru mediu şi pentru bunăstarea populaţiei era previzibil. În plus, accidentul ecologic din ianuarie 2000 a confirmat argumentul unei contaminări cu metale grele în cazul prăbuşirii digurilor iazurilor, contaminare deja evocată de autorii studiului realizat în 1993 (a se vedea supra, pct. 16). Alte două ţări (Ungaria şi Serbia şi Muntenegru) au fost, de asemenea, afectate de acest accident. În ceea ce priveşte acest ultim aspect, Curtea reaminteşte, în spiritul principiului 21 din Declaraţia de la Stockholm şi al principiului nr. 14 din Declaraţia de la Rio, că obligaţia generală a autorităţilor este de a descuraja şi de a preveni transferurile în alte state de substanţe care provoacă o gravă deteriorare a mediului [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. b)].

112. De asemenea, Curtea observă că, dincolo de cadrul legislativ naţional instituit de Legea privind protecţia mediului, există norme internaţionale specifice, care ar fi putut fi aplicate de către autorităţile române (a se vedea supra, pct. 12). Contrar cauzei *Asselbourg* invocată de guvernul pârât, condiţiile de exploatare stabilite în speţă de către autorităţile române s-au dovedit insuficiente pentru a preveni o situaţie cu consecinţe grave asupra mediului şi asupra confortului populaţiei (cf. *Budayeva*, citată anterior, pct. 149). Curtea concluzionează că autorităţile române nu şi-au îndeplinit obligaţia de a evalua în prealabil şi în mod satisfăcător riscurile eventuale ale activităţii în cauză şi de a lua măsurile corespunzătoare care să protejeze dreptul reclamanţilor la respectarea vieţii lor private şi a domiciliului lor, precum şi, în termeni mai generali, dreptul de a se bucura de un mediu sănătos şi protejat.

113. În cadrul obligaţiilor pozitive care decurg din art. 8 din convenţie, Curtea ţine să sublinieze importanţa dreptului publicului la informare, astfel cum a fost consacrat de jurisprudenţa sa (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Taşkin,* citată anterior, pct. 119, şi *Giacomelli*, citată anterior, pct. 83). Se reaminteşte că nu există îndoieli cu privire la importanţa accesului publicului la concluziile studiilor de mediu preliminare, precum şi la informaţiile care permit evaluarea pericolului la care acesta este expus (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Guerra*, citată anterior, p. 223, pct. 60, şi *McGinley şi Egan*, citată anterior, *pct.* 97).

114. În această privinţă, astfel cum subliniază guvernul pârât, Curtea constată că, la 24 noiembrie şi 3 decembrie 1999, a avut loc o dezbatere publică. În afară de chestiunea autenticităţii copiilor celor două procese-verbale anexate de Guvern la observaţiile sale suplimentare, Curtea evidenţiază că nu le-a fost prezentat nici un studiu de impact asupra mediului participanţilor la aceste două dezbateri. În plus, rezultă din conţinutul procesului-verbal întocmit la 24 noiembrie 1999 că participanţii care au solicitat precizări cu privire la pericolul pe care îl putea reprezenta funcţionarea tehnologiei în cauză nu au obţinut nici un răspuns (a se vedea supra, pct. 23). De asemenea, nu s-a răspuns nici întrebărilor adresate de participanţii la dezbaterea organizată la 3 noiembrie 1999 (a se vedea supra, pct. 24).

115. Curtea observă că, în conformitate cu procedura de reglementare a activităţilor economice şi sociale care au un impact asupra mediului, elaborată în conformitate cu Legea nr. 137/1995 privind protecţia mediului, în vigoare la momentul faptelor, autorităţile naţionale aveau obligaţia ca, în cadrul unei dezbateri publice, să informeze persoanele interesate cu privire la impactul pe care activitatea industrială îl poate avea asupra mediului [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II A lit. c) par. 3]. În plus, raportul privind impactul asupra mediului trebuia făcut public cu ocazia acestei dezbateri [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II A lit. c) par. 3]. Curtea subliniază, în special, că autorităţile naţionale nu au făcut publice concluziile studiului preliminar, realizat în 1993, care a stat la baza autorizaţiei de mediu a societăţii *Aurul* (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Guerra*, citată anterior, pct. 60).

116. Contrar cauzelor *Hatton şi alţii*, citată anterior (pct. 120), şi *Taşkin şi alţii*, citată anterior (pct. 120), participanţii la dezbaterea menţionată nu au avut acces la concluziile studiului care a stat la baza acordării autorizaţiei de mediu a societăţii şi nici o altă informaţie oficială privind acest subiect nu le-a fost prezentată. Din documentele depuse la dosar de către Guvern, rezultă că nu au fost respectate în speţă dispoziţiile interne în materie de dezbateri publice. O situaţie similară a fost sancţionată în cauza *Guerra*, citată anterior (pct. 60). Ţinând seama de această constatare, argumentul Guvernului privind neparticiparea reclamanţilor nu poate fi admis (a se vedea, *a contrario, McGinley şi Egan*, citată anterior, pct. 102).

117. În ceea ce priveşte Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public, Curtea constată că acest text a intrat în vigoare la 22 octombrie 2001 şi că dispoziţiile sale de aplicare au fost publicate la 8 martie 2002, în timp ce demersurile iniţiate de către primul reclamant au început în 2000, ca urmare a producerii accidentului. În această privinţă, Curtea reaminteşte, astfel cum a făcut deja în decizia sa privind admisibilitatea din 5 iulie 2007, că unui reclamant care a folosit o cale de atac, în aparenţă efectivă şi suficientă, nu i se poate reproşa faptul că nu a încercat să folosească alte căi de atac care erau disponibile, dar care nu prezentau mai multe şanse de succes (a se vedea, *mutatis mutandis*, hotărârile *A. împotriva Franţei* din 23 noiembrie 1993, seria A nr. 277-B, p. 48, pct. 32, şi *De Moor împotriva Belgiei* din 23 iunie 1994, seria A nr. 292-A, p. 16-17, pct. 50).

118. La nivel internaţional, Curtea reaminteşte că accesul la informaţie, participarea publicului la luarea deciziei şi accesul la justiţie în probleme de mediu sunt consacrate de Convenţia de la Aarhus din 25 iunie 1998, ratificată de România la 22 mai 2000 [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. c)]. În acelaşi sens, Rezoluţia nr. 1430/2005 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind riscurile industriale consolidează, printre altele, obligaţia statelor de a îmbunătăţi difuzarea informaţiilor în acest domeniu [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. e)].

119. În ceea ce priveşte posibilitatea pentru reclamanţi de a contesta în faţa instanţelor rezultatele studiilor efectuate în speţă şi de a avea acces la documentele relevante, Curtea consideră că această chestiune este strâns legată de concluziile precedente, privind participarea populaţiei care locuieşte în vecinătatea exploatării uzinei Săsar la luarea deciziei (a se vedea supra, pct. 115).

120. În ceea ce priveşte urmările accidentului din ianuarie 2000, Curtea constată că din elementele dosarului reiese că activitatea industrială în cauză nu a fost oprită de către autorităţi, care au continuat să folosească aceeaşi tehnologie (a se vedea supra, pct. 8, *in fine*). În acest sens, Curtea reaminteşte importanţa principiului precauţiei (consacrat pentru prima dată de Declaraţia de la Rio), principiu care „se aplică în vederea asigurării unui nivel ridicat de protecţie a sănătăţii, a securităţii consumatorilor şi a mediului, în cadrul activităţilor Comunităţii".

121. Curtea observă că obligaţiile pozitive inerente de a respecta efectiv viaţa privată sau de familie impuse autorităţilor naţionale se aplicau, de asemenea şi chiar *a fortiori*, perioadei ulterioare accidentului din ianuarie 2000.

122. Având în vedere consecinţele accidentului ecologic asupra sănătăţii şi asupra mediului, astfel cum au fost constatate de studiile şi rapoartele internaţionale, Curtea consideră că populaţia oraşului Baia Mare, din care fac parte şi reclamanţii, a trebuit să trăiască într-o stare de angoasă şi de incertitudine accentuate de pasivitatea autorităţilor naţionale, care aveau obligaţia să ofere informaţii suficiente şi detaliate cu privire la consecinţele trecute, prezente şi viitoare ale accidentului ecologic asupra sănătăţii lor şi asupra mediului şi cu privire la măsurile de prevenire şi recomandările adresate populaţiilor care ar putea fi afectate în viitor de evenimente similare. La acestea se adaugă şi teama generată de continuarea desfăşurării activităţii şi de posibilitatea repetării, în viitor, a aceluiaşi accident.

123. Curtea constată că primul reclamant a efectuat, fără succes, numeroase demersuri de natură administrativă şi penală pentru a cunoaşte riscurile potenţiale ca urmare a accidentului ecologic din ianuarie 2000, la care erau expuşi el şi familia sa, şi pentru ca cei răspunzători de acest incident să fie sancţionaţi(a se vedea supra, pct. 35-53).

124. În acelaşi context ulterior accidentului din ianuarie 2000, după analizarea elementelor aflate la dosar, Curtea are convingerea că autorităţile naţionale nu şi-au îndeplinit obligaţia de a informa populaţia oraşului Baia Mare, şi în special pe reclamanţi. Aceştia din urmă se află în imposibilitatea de a cunoaşte eventualele măsuri de prevenire a unui accident similar sau măsurile care se impun în cazul repetării unui asemenea accident. Acest argument este susţinut şi de Comunicarea Comisiei Europene privind securitatea activităţilor miniere [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. g)].

125. Prin urmare, Curtea constată că statul pârât nu şi-a îndeplinit obligaţia de a garanta dreptul reclamanţilor la respectarea vieţii lor private şi de familie, în sensul art. 8 din convenţie.

II. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENŢIE

126. Art. 41 din convenţie prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenţiei sau a protocoalelor sale şi dacă dreptul intern al înaltei părţi contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecinţelor acestei încălcări, Curtea acordă părţii lezate, dacă este cazul, o reparaţie echitabilă."

A. Prejudiciu

127. Cel de-al doilea reclamant solicită suma de 146 789 euro („EUR") pentru prejudiciul material suferit ca urmare a deteriorării stării sale de sănătate rezultate din activitatea societăţii *Aurul*. În sprijinul acestei cereri, el prezintă o evidenţă detaliată a cheltuielilor generate de tratamentul pentru astm. În stabilirea prejudiciului suferit de el, acesta solicită Curţii să ţină seama de necesitatea continuării acestui tratament şi pe viitor, cauză a unui prejudiciu viitor, din punctul său de vedere. Invocă, în această privinţă, cauza *Mikheyev împotriva Rusiei* (nr. 77617/01, pct. 159-161, 26 ianuarie 2006).

128. De asemenea, reclamanţii solicită 50 000 EUR pentru prejudiciul moral datorat punerii în funcţiune, în vecinătatea domiciliului lor, a unei exploatări industriale periculoase pentru viaţa oamenilor. Aceştia consideră că autorizaţia de punere în funcţiune a acestei exploatări constituie o neîndeplinire a obligaţiei autorităţilor naţionale de a lua măsurile corespunzătoare pentru protejarea dreptului acestora la respectarea vieţii private. De asemenea, aceştia invocă nerespectarea garanţiilor procesuale în ceea ce priveşte procesul decizional care a dus la acordarea autorizaţiei menţionate anterior (lipsa unor studii de impact corespunzătoare care le-ar fi putut permite să evalueze pericolul eventual reprezentat de activitatea în cauză, lipsa accesului publicului la informaţiile oficiale cu privire la acest aspect, lipsa unor acţiuni efective împotriva deciziilor privind desfăşurarea activităţii). Ei afirmă că aceste carenţe le-au cauzat suferinţe psihice, angoasă şi un sentiment de nedreptate. În acest sens, invocă hotărârile *Lopez Ostra* şi *Guerra*, citate anterior.

129. În ceea ce priveşte cererea celui de-al doilea reclamant referitoare la prejudiciul material, Guvernul solicită Curţii să respingă această pretenţie. În primul rând, acesta consideră că prezenta speţă diferă de cauza *Mikheyev*, citată anterior, în măsura în care aceasta din urmă se referă la o încălcare a art. 3 din convenţie, în urma căreia reclamantul şi-a pierdut capacitatea de muncă. În speţă, cel de-al doilea reclamant nu a reuşit să dovedească pierderea capacităţii sale de muncă. În plus, nu există nici o legătură de cauzalitate între agravarea stării sale de sănătate şi încălcarea pretinsă.

130. În ceea ce priveşte cererea unei despăgubiri pentru prejudiciul moral suferit, Guvernul consideră că pretenţia reclamanţilor este excesivă şi insistă asupra lipsei unei legături de cauzalitate între pretinsele încălcări şi prejudiciul moral pretins de către persoanele în cauză. În ceea ce priveşte suma solicitată cu acest titlu, Guvernul invocă o serie de cauze similare, în care Curtea a decis acordarea unor sume net inferioare celor solicitate de către reclamanţi [3 000 EUR în cauza *Lemke împotriva Turciei* (nr. 17381/02, pct. 62, 5 iunie 2007), 12 000 EUR în cauza *Giacomelli*, citată anterior (pct. 104), 3 000 EUR în cauza *Ockan împotriva Turciei* (nr. 46771/99, pct. 62, 28 martie 2006) şi 3 000 EUR în cauza *Taşkin*, citată anterior]. În cele din urmă, Guvernul consideră că simpla constatare a unei încălcări poate constitui în sine o reparaţie echitabilă în temeiul art. 41 din convenţie.

131. În ceea ce priveşte prejudiciul material pretins de cel de-al doilea reclamant, Curtea este de aceeaşi opinie ca şi Guvernul, conform căruia nu există nici o legătură de cauzalitate între încălcarea convenţiei şi prejudiciul pretins (a se vedea supra, pct. 106).

132. În schimb, în ceea ce priveşte prejudiciul moral pretins de reclamanţi, Curtea reaminteşte că a stabilit încălcarea art. 8. Cu toate acestea, având în vedere circumstanţele cauzei, aceasta hotărăşte să nu acorde nimic cu titlu de prejudiciu moral.

B. Cheltuieli de procedură

133. Reclamanţii solicită rambursarea unei sume de 7 916 EUR, repartizată după cum urmează: 7 616 EUR pentru onorariul avocatului acestora (sumă care trebuie plătită direct acestuia) şi 300 EUR pentru cheltuieli diverse (poştă, telefon, corespondenţă electronică, papetărie). În sprijinul cererii lor, aceştia prezintă o copie a unei facturi detaliate pentru onorariu, precum şi un contract de asistenţă juridică. În schimb, aceştia nu solicită rambursarea onorariilor de reprezentare şi asistenţă pentru avocaţii societăţii *Latham & Watkins*, cu excepţia celor cauzate de şedinţa din 23 octombrie 2007, care sunt incluse în suma totală de 7 616 EUR. În ceea ce priveşte suma de 300 EUR solicitată pentru cheltuieli diverse, reclamanţii nu prezintă nici un document justificativ. Aceştia invocă jurisprudenţa rezultată din cauzele *Iosub Caras împotriva României* (nr. 7198/04, pct. 65, 27 iulie 2006) şi *Buzescu împotriva României* (nr. 61302/00, pct. 116, 25 mai 2005), conform căreia cheltuielile nejustificate pot fi totuşi rambursate în cazul în care corespund unei necesităţi şi în cazul în care valoarea acestora este rezonabilă.

134. Guvernul consideră că solicitarea reclamanţilor privind rambursarea cheltuielilor de procedură nu poate fi considerată „rezonabilă” în sensul jurisprudenţei Curţii. Acesta constată faptul că avocatul reclamanţilor a intervenit doar după comunicarea cererii, precum în cauza *Karov împotriva Bulgariei* (nr. 45964/99, pct. 104, 16 noiembrie 2006). Guvernul consideră, de asemenea, că suma solicitată cu acest titlu este excesivă, având în vedere sumele acordate de Curte în cauze similare: 4 500 EUR în cauza *Moreno Gomez împotriva Spaniei* (nr. 4143/02, pct. 70, 16 noiembrie 2004), 3 598 EUR în cauza *Giacomelli*, citată anterior (pct. 108), 5 000 EUR (pentru reprezentarea a 311 reclamanţi) în cauza *Ockan*, citată anterior (pct. 65), şi 6 500 EUR (pentru cei trei avocaţi ruşi) şi 5 540 lire sterline (pentru cei doi avocaţi englezi) în cauza *Fadeyeva*, citată anterior (pct. 150).

135. În conformitate cu jurisprudenţa constantă a Curţii, cheltuielile de procedură efectuate de reclamant pot fi rambursate doar în măsura în care se stabilesc realitatea, necesitatea şi caracterul rezonabil al cuantumului lor (a se vedea, printre multe altele, *Belziuk împotriva Poloniei*, hotărârea din 25 martie 1998, *Recueil* 1998-II, p. 573, pct. 49, şi *Sardinas Albo împotriva Italiei*, nr. 56271/00, pct. 110, 17 februarie 2005).

136. În speţă, Curtea observă volumul considerabil al documentelor depuse la dosarul cauzei (peste 2000 de pagini) şi consideră că, chiar dacă avocatul reclamanţilor a intervenit doar după comunicarea cererii, activitatea acestuia a fost importantă. Ca şi în cauza *Buzescu*, citată anterior, Curtea constată că Guvernul nu a reuşit să demonstreze lipsa necesităţii cheltuielilor efectuate şi caracterul derezonabil al facturii detaliate pentru onorariu, prezentate de reclamanţi. Luând în considerare toate elementele aflate în posesia sa şi complexitatea cauzei, Curtea, pronunţându-se în echitate, consideră rezonabilă suma de 7 916 EUR, din care este necesar să se deducă suma de 1 650 EUR acordată de Consiliul Europei cu titlu de asistenţă judiciară. În consecinţă, aceasta le acordă reclamanţilor suma de 6 266 EUR, care trebuie plătită, în conformitate cu autorizaţiile prezentate de reclamanţi, în contul bancar al consilierului acestora, Diana Olivia Hatneanu.

C. Dobânzi moratorii

137. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilităţii de împrumut marginal practicată de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. Hotărăşte, în unanimitate, că a fost încălcat art. 8 din convenţie;

2. Hotărăşte, în unanimitate,

a) că statul pârât trebuie să plătească împreună reclamanţilor, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri, în conformitate cu art. 44 § 2 din convenţie, suma de 6 266 EUR (şase mii două sute şaizeci şi şase euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de către aceştia, pentru cheltuieli, care trebuie convertită în moneda naţională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plăţii;

b) că, de la expirarea termenului menţionat şi până la efectuarea plăţii, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilităţii de împrumut marginal practicată de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade şi majorată cu trei puncte procentuale;

3. Respinge, cu cinci voturi la două, cererea de acordare a unei reparaţii echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris, la 27 ianuarie 2009, în temeiul art. 77 § 2 şi 3 din regulament.

Stanley Naismith
Grefier

Boştjan M. Zupančič
Preşedinte

În conformitate cu art. 45 § 2 din convenţie şi cu art. 74 § 2 din regulament, se anexează la prezenta hotărâre un rezumat al opiniei parţial separate a judecătorului Zupančič, la care s-a raliat judecătorul Gyulumyan.

Opinia parţial separată a judecătorului Zupančič la care s-a raliat judecătorul Gyulumyan

Sunt de acord cu majoritatea, care susţine că a existat o încălcare de procedură a art. 8 din convenţie. Cu toate acestea, nu sunt de acord cu constatarea de la pct. 106 din hotărâre, conform căruia cel de-al doilea reclamant nu a reuşit să demonstreze „*legătura de cauzalitate*” dintre expunerea la anumite doze de cianură de sodiu şi agravarea afecţiunii sale.

În primul rând, este necesar să se constate că demersul probabilist adoptat de Curte la pct. 105 din hotărâre [„(...) *specific în contextul afecţiunilor moderne care au* (precum afecţiunea celui de-al doilea reclamant) *o pluralitate de cauze*] este înlocuit, fără nici o explicaţie, de demersul cauzal clasic (care nu stăpâneşte noţiunea de incertitudine).

Anumiţi sociologi au subliniat că „mania legăturii cauzale” este „o caracteristică puternică a mentalităţii primitive mistice şi prelogice”, deosebit de activă în vrăjitorie (descrisă ca o teorie a cauzelor) şi care se opune mentalităţii „civilizate”, mult mai calmă pentru a analiza cauzalitatea într-un cadru probabilist (*P. Peretti-Watel, Sociologie du risque, Paris, A. Colin, 2000*).

În ceea ce priveşte efectele probabilităţii, studiile ştiinţifice existente au contestat abordarea conferită de sens, atunci când la originea unui prejudiciu se află mai mulţi factori:

în timp ce abordarea „de bun sens” propune o „repartizare” între fiecare factor, ştiinţa stabileşte că aceşti factori nu se adaugă, ci se multiplică. Se poate vorbi despre o potenţializare a efectelor.

Având în vedere că nu există o dovadă clară a unui agent cauzal, abordarea în funcţie de individ se dovedeşte învechită, necorespunzătoare, în cazul patologilor de tipul celor evocate mai sus; nu se poate demonstra cu certitudine că o persoană suferă de o anumită afecţiune pentru că a fost expusă la o sursă toxică, dar se poate stabili că o populaţie expusă unei asemenea surse toxice va prezenta, în raport cu o altă populaţie care nu a fost expusă, o

creştere statistică semnificativă a unei asemenea afecţiuni sau o agravare a afecţiunii preexistente.

Un exemplu elocvent în acest sens este cel al cancerului de plămâni: nu se poate afirma niciodată cu certitudine motivul pentru care un anumit individ suferă de cancer de plămâni, dar s-a demonstrat ştiinţific că 92% din persoanele care suferă de această formă de cancer sunt fumători şi/sau foşti fumători.

Spre deosebire de prejudiciul rezultat de un accident rutier (ale cărui consecinţe pot să apară imediat sau la scurt timp după faptul cauzator de prejudicii şi care pot fi imputate fără discuţie coliziunii), efectele toxice pot să nu fie imediate şi, mai ales, să nu fie vizibile o perioadă îndelungată. Acest tip de efect poate fi imputat unei serii de factori şi nu neapărat unei cauze unice. Este bine cunoscut faptul că specificitatea patologiilor moderne constă în absenţa unei „semnături" a agentului cauzal.

Plătind cu preţul vieţii sau al sănătăţii lor, victimele au trebuit să suporte mult timp prezumţia de responsabilitate. În Franţa, aceasta este direcţia indicată de Chambre sociale a Cour de cassation la 28 februarie 2002 în hotărârile „azbest", înlocuită în prezent de jurisprudenţa celei de-a doua Chambre civile, premisă a unui drept la reparaţie integrală pentru victimele accidentelor de muncă şi bolilor profesionale pe care Cour Supreme l-a identificat chiar în cadrul contractului de muncă.

Instanţele franceze au admis deja existenţa unei legături, după ce a stabilit existenţa unei legături statistice şi a unui prejudiciu. În hotărârea din 30 aprilie 2004, Cour d'appel de Versailles a admis responsabilitatea unui laborator într-un caz în care victima fusese expusă *in utero* la distilbene şi suferea de o tumoare canceroasă a vaginului (CA Versailles, 30 aprilie 2004, D. 2004, IR p. 1502). Aceasta a considerat că, deşi era dificil să se recunoască în *distilbene* caracterul unei condiţii *sine qua non* în cazul de faţă, administrarea acestui medicament reprezenta în mod indiscutabil un factor major al afecţiunii, identificat, de altfel, de către experţi.

În ceea ce priveşte necesitatea de a adăuga nesiguranţei elementelor statistice, este necesar să se constate că cea mai dificilă sarcină îi revine judecătorului, care trebuie să aprecieze – după consultarea concluziilor epidemiologilor – dacă o creştere de 7% sau de 30% a frecvenţei unei afecţiuni sugerează o corelaţie.

În general (şi din nefericire), în cazul „noilor riscuri" (sănătate publică/mediu), repetarea evenimentelor trecute lipseşte astfel încât este imposibilă definirea unei frecvenţe statistice înaintea unei perioade destul de îndelungate.

În speţă, astfel cum a constatat Curtea „*nu există suficiente informaţii pentru a stabili un raport doză-efect în cazurile de intoxicare cronică cu cianură de sodiu*" (pct. 67). Riscul pentru sănătatea umană există; conform studiilor ştiinţifice „*expunerea la cianuri provoacă, printre altele, dificultăţi respiratorii*" (pct. 68). În plus, aceleaşi studii ştiinţifice citate de Curte evidenţiază incertitudinea cu privire la „*raportul doză-efect în cazurile de intoxicare cronică cu cianură de sodiu*" (pct. 67 şi 68 *in fine*). Astfel, ca şi în alte cauze (azbest, expunere la riscul nuclear), ne confruntăm cu o categorie deosebită de efecte pe care le putem clasifica drept „toxice". Industria modernă a utilizat adesea substanţe fără a ţine seama sau fără a putea ţine seama de efectele acestora asupra sănătăţii (dioxină, azbest, cadmiu, eteri de glicol, plumb şi alte substanţe cancerigene sau mutagene). Cianura de sodiu este o substanţă toxică care poate fi absorbită de organism prin inhalare, prin piele şi ochi, precum şi prin ingerare (pct. 66).

În speţă, studiul de impact asupra mediului din 2001, depus la dosar de către guvernul pârât, atestă o creştere a numărului de afecţiuni ale aparatului respirator la copiii din vecinătatea exploatării (a se vedea pct. 58), în special în 1999, anul în care societatea *Aurul* a început să folosească tehnologia în cauză.

Desigur, expunerea la un anumit produs nu reprezintă o condiţie suficientă pentru un prejudiciu. Dar o cauză absolut suficientă este aproape de negăsit în realitatea concretă: pentru a-şi produce efectele, majoritatea cauzelor presupun prezenţa altor factori care nu se referă întotdeauna la răspunderea civilă. Prezenţa unei circumstanţe favorabile combinată cu absenţa unei cauze care poate fi identificată face, în opinia judecătorului, cauzalitatea suficient de probabilă pentru a putea fi acceptată. Soluţia contrară prezintă un dublu inconvenient: primul este că se afirmă, printr-o hotărâre judecătorească, o lipsă de cauzalitate, în timp ce, din punct de vedere ştiinţific, există o probabilitate, în sensul că o concluzie negativă înseamnă ca un judecător să renunţe la folosirea tehnicii, clasice de altfel, a prezumţiei; cel de-al doilea este că se privează de orice despăgubire victima, care este, în cazul de faţă, aproape întotdeauna partea cea mai slabă.

Faptul că, în speţă, un raport oficial indică o creştere a numărului de afecţiuni ale aparatului respirator în vecinătatea exploatării (pct. 58) nu este suficient pentru a ne sugera o corelaţie?

Dovada lipsei caracterului nociv trebuia adusă, în principiu, de stat, fără să li se impună reclamanţilor o sarcină imposibilă (*probatio diabolica*), mai ales în lipsa unor informaţii privind efectele nocive ale cianurii de sodiu asupra organismului uman. În plus, Curtea denunţă, în speţă, lipsa informaţiilor din partea autorităţilor statului. Nu este oare excesiv să se solicite reclamanţilor să dovedească o cauză absolut suficientă, în special într-un context în care lipsesc informaţiile oficiale? Nu este această situaţie în măsură să genereze o inegalitate a armelor?

Este necesar să se realizeze faptul că, în prezenţa acestor riscuri invizibile, concepţia clasică a legăturii de cauzalitate reprezintă un arhaism; pentru a ne convinge de acest lucru, este suficient să o aplicăm în plan medical (comparaţie deosebit de adecvată pentru acest gen de riscuri): să pretinzi o certitudine cauzală absolută pentru a lua măsuri de prevenire înseamnă să elimini orice formă de medicină preventivă, în special în cazul bolilor cardiovasculare, deoarece toate acţiunile de prevenire se bazează pe o abordare statistică.

În cele din urmă, aş vrea să fac referire la originea tratamentului formalist al cauzalităţii. În cadrul sistemului acuzator, trebuie în mod absolut ca vinovăţia să îi aparţină uneia dintre părţi. Într-un sens foarte real, fetişizarea legăturii de cauzalitate este produsul secundar al nevoii de repartizare a vinovăţiei, în mod discret, conform modelului alternativei.

Procedura judiciară, în cadrul căreia căutarea adevărului este doar un mijloc de soluţionare a conflictului, şi nu un scop în sine, tinde să deformeze percepţia realităţii. Altfel spus, abordarea ştiinţifică obiectivă nu necesită identificarea părţii responsabile; astfel, aceasta îşi poate permite să rămână mai nuanţată. Limbajele ştiinţei şi dreptului sunt adesea discordante. Acest lucru este mai evident atunci când experţii care iau parte la procedura judiciară, în special în cauzele penale, sfidează interpretările „alb şi negru” pe care juriştii şi instanţele le aşteaptă de la ei.

Respectarea vieţii private este o valoare primordială, a cărei apărare, de către instanţa europeană, nu poate fi limitată de lipsa unei certitudini absolute, în special în contextul bolilor moderne.

În ceea ce priveşte art. 41 din convenţie, consider că este revoltător că nu s-a acordat reclamanţilor nici o reparaţie cu titlu de prejudiciu moral, cu atât mai mult cu cât Guvernul însuşi era de acord să le acorde reclamanţilor o anumită sumă cu acest titlu (pct. 130). Considerată împreună cu eforturile (de natură procedurală) depuse de reclamanţi, starea de incertitudine în care au fost lăsate persoanele în cauză de-a lungul anilor reprezintă o suferinţă morală care merita o reparaţie în temeiul art. 41 din convenţie. De altfel, aceasta este singura cauză de acest tip în care Curtea a decis să nu acorde nici o reparaţie cu titlu de prejudiciu moral.